

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

**«Χάρτης Μετάβασης των Ενόπλων Δυνάμεων στη Νέα Εποχή
(Σταδιοδρομία και εξέλιξη Αξιωματικών, Υπαξιωματικών και
Επαγγελματιών Οπλιτών των Ενόπλων Δυνάμεων, μισθολογικές
ρυθμίσεις για το στρατιωτικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων,
αναδιοργάνωση ακαδημαϊκής εκπαίδευσης των Ενόπλων Δυνάμεων,
στρατολογία των Ελλήνων, εθελοντική στράτευση γυναικών
και άλλες διατάξεις)»**

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάστηκε η Διαρκής Επιτροπή Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων, διαρθρώνεται σε δέκα πέντε (15) Μέρη (Α΄ έως ΙΕ΄) και αποτελείται από τριακόσια ένα (301) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος του νόμου, και δύο (2) Παραρτήματα (Α΄ και Β΄).

Μεταξύ άλλων, θεσμοθετείται νέο νομικό πλαίσιο σταδιοδρομίας, εξέλιξης και ιεραρχίας των αξιωματικών, των μόνιμων υπαξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων, των Επαγγελματιών Οπλιτών και των Εθελοντών Μακράς Θητείας. Ειδικότερα, ρυθμίζονται ζητήματα κρίσεων, προαγωγών, απονομής βαθμών και αποστρατείας των ανωτέρω. Περαιτέρω, αναπροσαρμόζονται οι διατάξεις που ρυθμίζουν τις μετατάξεις των μόνιμων υπαξιωματικών στο Σώμα των αξιωματικών, των Επαγγελματιών Οπλιτών στο Σώμα των μόνιμων υπαξιωματικών, καθώς και εντός του ίδιου Κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων, και θεσπίζονται μεταβατικές διατάξεις για την εφαρμογή του νέου κατά τα ανωτέρω πλαισίου.

Ως προς τις μισθολογικές ρυθμίσεις, εισάγεται νέο μισθολόγιο ειδικά για

τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων και δημιουργούνται τρεις κατηγορίες μισθολογικής κατάταξης και είκοσι (20) Μισθολογικά Κλιμάκια για κάθε κατηγορία, ορίζεται η κατάταξη των στελεχών σε αυτά, βάσει των ετών υπηρεσίας τους, καθώς και ο χρόνος και ο τρόπος μισθολογικής εξέλιξής τους.

Περαιτέρω, ρυθμίζεται, εκ νέου, αφενός, η υπηρεσιακή κατάσταση των ενεργεία αξιωματικών, των μόνιμων υπαξιωματικών, των υπηρετούντων Ανθυποασπιστών, των μονιμοποιηθέντων Επαγγελματιών Οπλιτών, των Εθελοντών Μακράς Διαρκείας και των εφέδρων υπαξιωματικών, και, αφετέρου, τα ζητήματα αποστρατείας, καθώς και εφεδρείας. Επίσης, τίθενται ειδικές απαγορεύσεις και υποχρεώσεις των αξιωματικών και μόνιμων υπαξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων.

Ως προς την ακαδημαϊκή εκπαίδευση των Ενόπλων Δυνάμεων, θεσπίζεται Διακλαδική Διοίκηση Ακαδημαϊκής Εκπαίδευσης των Ενόπλων Δυνάμεων, συνιστάται Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας και μετονομάζονται οι Ανώτερες Στρατιωτικές Σχολές Υπαξιωματικών σε Ανώτατες Σχολές Μόνιμων Υπαξιωματικών.

Ως προς τα ζητήματα στρατολογίας, θητείας και εφεδρείας, προβλέπεται η κατανομή του συνόλου των στρατευσίμων στον Στρατό Ξηράς, μειώνονται τα ηλικιακά όρια για την αναβολή κατάταξης λόγω σπουδών, διαφοροποιείται το πλαίσιο για την αναβολή κατάταξης των μόνιμων κατοίκων εξωτερικού, αυστηροποιούνται οι προϋποθέσεις ως προς την απαλλαγή λόγω ψυχικών παθήσεων, θεσπίζεται η δυνατότητα παροχής επιμορφωτικών προγραμμάτων στους οπλίτες θητείας, και εισάγεται θεσμός ενεργής εθελοντικής εφεδρείας και εθελοντικής στράτευσης γυναικών.

Ειδικότερα, το Μέρος Α΄ (άρθρα 1 έως 3), υπό τον τίτλο «Σκοπός και αντικείμενο» περιλαμβάνει τον σκοπό (άρθρο 1), το αντικείμενο (άρθρο 2) και τους ορισμούς των εννοιών (άρθρο 3) που αφορούν την εφαρμογή των προτεινόμενων ρυθμίσεων.

Το Μέρος Β΄ (άρθρα 4 έως 31), υπό τον τίτλο «Σταδιοδρομία Αξιωματικών», διαρθρώνεται σε πέντε (5) Κεφάλαια (Α΄ έως Ε΄).

Ειδικότερα, το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 4 έως 6), υπό τον τίτλο «Γενικές διατάξεις για τη σταδιοδρομία Αξιωματικών», περιλαμβάνει τους βαθμούς των αξιωματικών, τη σειρά εξέλιξής τους και την αντιστοιχία τους μεταξύ των Κλάδων και των Κοινών Σωμάτων των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 4), τις διακρίσεις και τις ειδικότητες των αξιωματικών (άρθρο 5), και ορίζεται ότι «[ο]ι αξιωματικοί καταλαμβάνουν οργανικές θέσεις, οι οποίες καθορίζουν την εξέλιξή τους, ανά έτος, κατά κατηγορία και βαθμό» (άρθρο 6).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρα 7 έως 12), υπό τον τίτλο «Εξέλιξη Αξιωματικών», μεταξύ άλλων, εισάγονται ρυθμίσεις για την αξιολόγηση

των αξιωματικών και την κλίμακα βαθμολόγησής τους (άρθρο 7), για την ιεραρχία και την αρχαιότητά τους ανά Κλάδο και Κοινών Σωμάτων, καθώς και μεταξύ αυτών (άρθρο 8), και θεσπίζονται γενικές και ιδιαίτερες επετηρίδες, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 9). Καθορίζονται, ιδίως, οι καταληκτικοί βαθμοί των αξιωματικών ανά Κλάδο και Κοινών Σωμάτων (άρθρο 10), ο ελάχιστος χρόνος παραμονής στον βαθμό αξιωματικού ή ο ελάχιστος χρόνος συνολικής πραγματικής υπηρεσίας αξιωματικού, και ο τρόπος υπολογισμού του, ανά περίπτωση, προκειμένου να κριθούν για προαγωγή (άρθρο 11), καθώς και η υποχρέωση να υπηρετούν σε συγκεκριμένες θέσεις και επιχειρησιακές μονάδες, ασκώντας διοίκηση (χρόνος διοίκησης) ή μη (χρόνος ειδικής υπηρεσίας αξιωματικών), για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σύμφωνα με τον βαθμό τους, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 12).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ' (άρθρα 13 έως 24), υπό τον τίτλο «Κρίσεις Αξιωματικών», ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με το Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων Κρίσεων Αξιωματικών, τα Ανώτατα Συμβούλια Κρίσεων των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων, τα Συμβούλια Προαγωγών Αξιωματικών για τις τακτικές και έκτακτες κρίσεις των αξιωματικών (άρθρο 13). Ειδικότερα, ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν τις αρμοδιότητες, τη σύνθεση και τη λειτουργία τόσο του Συμβουλίου Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (άρθρο 14), όσο και των Ανωτάτων Συμβουλίων Κρίσεων αξιωματικών (άρθρο 15), καθώς και ζητήματα σχετικά με τη διάρθρωση, τη σύνθεση και τις αρμοδιότητες των Συμβουλίων Προαγωγών Αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 16). Εισάγονται, εξ άλλου, ρυθμίσεις σχετικά, αφενός, με τα «είδη κρίσεων αξιωματικών», ως «προακτών επ' ανδραγαθία», «προακτών κατ' απόλυτη εκλογή», «προακτών κατ' εκλογή», «προακτών κατ' αρχαιότητα», «διατηρητέων», «διατηρητέων επί θητεία», «διατηρητέων στον αυτό βαθμό», «ευδοκίμως τερματισάντων τη σταδιοδρομία τους», «μη διατηρητέων» και «αποστρατευτέων» (άρθρο 17), και, αφετέρου, με τις προϋποθέσεις των κρίσεων αξιωματικών ανά βαθμό (άρθρο 18). Περαιτέρω, τίθενται, εκ νέου, ρυθμίσεις σχετικά με τις τακτικές κρίσεις των αξιωματικών (άρθρο 19), με τη διαδικασία πριν από τις κατά τα ανωτέρω κρίσεις (άρθρο 20), με τη διαδικασία του αρμοδίου Συμβουλίου κατά τις κρίσεις των αξιωματικών (άρθρο 21), με τις έκτακτες κρίσεις των αξιωματικών (άρθρο 22), και ειδικές διατάξεις για τις κρίσεις και τις προαγωγές των αξιωματικών, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 23). Τέλος, τίθεται η δυνατότητα ορισμού αξιωματικών ως «Εκτός Οργανικών Θέσεων», αν το επιθυμούν, και εφόσον, αφενός, κριθούν ως «ευδοκίμως τερματίσαντες τη σταδιοδρομία τους», και, αφετέρου, δεν έχουν συμπληρώσει πραγματική στρατιωτική συντάξιμη υπηρεσία τριάντα πέντε (35) ετών (άρθρο 24).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ' (άρθρα 25 έως 27), υπό τον τίτλο «Προαγωγές Αξιωματικών», καθορίζονται, ιδίως, αφενός, τα κύρια και επικουρικά κριτήρια προαγωγής των αξιωματικών, και, αφετέρου, η υποχρεωτική εκτίμηση επιβληθεισών πειθαρχικών ποινών, ελαττώματος, αδυναμίας ή έλλειψης προσόντος, και αμετάκλητης καταδίκης, για συγκεκριμένα αδικήματα, κατά την κρίση προαγωγής τους (άρθρο 25), καθώς και, μεταξύ άλλων, ειδικότερες προϋποθέσεις προαγωγής των αξιωματικών όλων των βαθμών, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 26). Καθορίζονται, εξ άλλου, οι βαθμοί εν αποστρατεία, οι προϋποθέσεις απονομής τους, και η δυνατότητα διατήρησης επί τιμή του τίτλου της θέσης των συγκεκριμένων εν αποστρατεία αξιωματικών, καθώς και οι περιπτώσεις στέρησης του τίτλου που τους έχει απονεμηθεί (άρθρο 27).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ε' (άρθρα 28 έως 31), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, μεταβατικές, τελικές και καταργούμενες διατάξεις Μέρους Β'», ρυθμίζονται τα αντίστοιχα ζητήματα. Τίθενται εξουσιοδοτικές διατάξεις για την εφαρμογή των προτεινόμενων ρυθμίσεων (άρθρο 28). Αντιστοίχως, θεσπίζονται μεταβατικές (άρθρο 29) και τελικές (άρθρο 30) διατάξεις. Τέλος, τίθενται οι καταργούμενες διατάξεις από την έναρξη ισχύος των προτεινόμενων διατάξεων, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 31).

Το Μέρος Γ' (άρθρα 32 έως 56), υπό τον τίτλο «Σταδιοδρομία μόνιμων Υπαξιωματικών», διαρθρώνεται σε πέντε (5) Κεφάλαια (Α' έως Ε').

Ειδικότερα, το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 32 έως 35), υπό τον τίτλο «Γενικές διατάξεις για τη σταδιοδρομία των μόνιμων Υπαξιωματικών», μεταξύ άλλων, καθορίζει εκ νέου, τις προϋποθέσεις κτήσης της ιδιότητας των μόνιμων υπαξιωματικών, τους βαθμούς των, καθώς και την αντιστοιχία τους μεταξύ των Κλάδων και των Κοινών Σωμάτων των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 32). Καθορίζονται, περαιτέρω, οι διακρίσεις και οι ειδικότητες των μόνιμων υπαξιωματικών ανά Κλάδο, και ορίζεται ότι «[σ]τους Κλάδους των Ε[ν]όπλων Δ[υ]νάμεων» και [στα] Κ[οι]νά Σ[ώ]ματα» τηρούνται επετηρίδες μόνιμων υπαξιωματικών» (άρθρο 33). Ακολούθως, ορίζεται ότι «[ο]ι μόνιμοι υπαξιωματικοί καταλαμβάνουν οργανικές θέσεις, οι οποίες καθορίζουν την εξέλιξή τους ανά έτος, κατά κατηγορία και βαθμό» (άρθρο 34). Τέλος, εισάγονται ρυθμίσεις για την αξιολόγηση των μόνιμων υπαξιωματικών, με ανάλογη εφαρμογή τόσο της κλίμακας βαθμολόγησης των αξιωματικών, όσο και της υποχρέωσης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολόγησης, ανά συγκεκριμένη περίπτωση βαθμολόγησης, από τον αξιολογητή, που φέρει το βάρος αποδείξεως με «[...] αντίστοιχη πειθαρχική και ποινική ευθύνη, σύμφωνα με το άρθρο 242 του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/20[19], Α' 95)» (άρθρο 35).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρα 36 έως 41), υπό τον τίτλο «Εξέλιξη Μόνιμων Υπαξιωματικών», ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά, μεταξύ άλλων, με την εξέλιξη των υπηρετούντων αξιωματικών που προέρχονται από υπαξιωματικούς, των Ανθυποασπιστών και των αξιωματικών που προέρχονται από Ανθυποασπιστές (άρθρο 36), με την ιεραρχία και την αρχαιότητά τους ανά Κλάδο και Κοινών Σωμάτων, καθώς και μεταξύ αυτών (άρθρο 37), και θεσπίζεται επετηρίδα ανά διάκριση εκάστου Κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων, η οποία τηρείται σε κάθε Κλάδο, και ενιαία επετηρίδα ανά Κοινό Σώμα, η οποία τηρείται στο Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (άρθρο 38). Περαιτέρω, καθορίζονται, ιδίως, οι καταληκτικοί βαθμοί των μόνιμων υπαξιωματικών ανά Κλάδο και Κοινών Σωμάτων, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 39), ο ελάχιστος χρόνος παραμονής στον βαθμό μόνιμου υπαξιωματικού ή ο ελάχιστος χρόνος συνολικής υπηρεσίας μόνιμου υπαξιωματικού, και ο τρόπος υπολογισμού του, ανά περίπτωση, προκειμένου να κριθούν για προαγωγή (άρθρο 40), καθώς και η υποχρέωση να «(...) υπηρετούν σε συγκεκριμένες θέσεις και επιχειρησιακές μονάδες για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, σύμφωνα με τον βαθμό τους», ασκώντας διοίκηση (χρόνος διοίκησης) ή μη (χρόνος ειδικής υπηρεσίας μόνιμων υπαξιωματικών) (άρθρο 41).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ΄ (άρθρα 42 έως 50), υπό τον τίτλο «Κρίσεις Μόνιμων Υπαξιωματικών», ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τα Συμβούλια κρίσεων των μόνιμων υπαξιωματικών για τις τακτικές και έκτακτες κρίσεις τους (άρθρο 42). Ειδικότερα, καθορίζονται οι αρμοδιότητες, η σύνθεση και η λειτουργία του Συμβουλίου Αρχηγών Γενικών Επιτελείων, ως Συμβουλίου κρίσεων μόνιμων υπαξιωματικών, (άρθρο 43) και οι αρμοδιότητες, η σύνθεση, η συγκρότηση και η λειτουργία των Συμβουλίων Κρίσεων Μόνιμων Υπαξιωματικών των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων και των Κοινών Σωμάτων (άρθρο 44-45). Περαιτέρω, εισάγονται ρυθμίσεις σχετικά, μεταξύ άλλων, αφενός, με τα «είδη κρίσεων μόνιμων υπαξιωματικών», ως «προακτών επ' ανδραγαθία», «προακτών κατ' επιλογή», «προακτών κατ' εκλογή», «προακτών κατ' αρχαιότητα», «διατηρητέων», «διατηρητέων στον αυτό βαθμό», «ευδοκίμως τερματισάντων τη σταδιοδρομία τους» και «αποστρατευτέων», και, αφετέρου με τα είδη κρίσεων των μόνιμων υπαξιωματικών ειδικών καταστάσεων, ως «προακτών κατ' εκλογή», «προακτών κατ' αρχαιότητα», «διατηρητέων στον αυτό βαθμό», «ευδοκίμως τερματισάντων τη σταδιοδρομία τους» και «αποστρατευτέων», τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες, αντίστοιχα (άρθρο 46). Περαιτέρω, τίθενται, εκ νέου, ρυθμίσεις σχετικά με τις τακτικές και έκτακτες κρίσεις των μόνιμων υπαξιωματικών (άρθρο 47), με τη διαδικασία πριν από τις κατά τα ανωτέρω κρίσεις (άρθρο 48), και με τη διαδικασία και τη λειτουργία του αρμοδίου Συμβουλίου κατά τις κρί-

σεις των μόνιμων υπαξιωματικών, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 49). Τέλος, αφενός, παρέχεται το δικαίωμα άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής στον κρινόμενο μόνιμο υπαξιωματικό, σε περίπτωση δυσμενούς κρίσης, η υποβολή της οποίας δεν αναστέλλει τη διαδικασία των κρίσεων, και, αφετέρου, ορίζεται ότι «[μ]ετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας των κρίσεων κυρώνονται οι πίνακες των κριθέντων ανά βαθμό, επετηρίδα και ανά είδος κρίσης», κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 50).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ' (άρθρα 51 έως 53), υπό τον τίτλο «Προαγωγή Μόνιμων Υπαξιωματικών», καθορίζονται, μεταξύ άλλων, ιδίως, τα κύρια και επικουρικά κριτήρια προαγωγής των μόνιμων υπαξιωματικών (άρθρο 51), καθώς και οι ειδικότερες προϋποθέσεις προαγωγής των μόνιμων υπαξιωματικών όλων των βαθμών, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 52). Καθορίζονται, εξ άλλου, οι βαθμοί εν αποστρατεία, οι προϋποθέσεις απονομής τους, και το αρμόδιο όργανο για την έκδοση της διοικητικής πράξης αποστρατείας (άρθρο 53).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ε' (άρθρα 54 έως 56), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις Μέρους Γ'», τίθενται, αφενός, εξουσιοδοτικές διατάξεις για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων της εφαρμογής των διατάξεων του Μέρους Γ' του νομοσχεδίου (άρθρο 54), και, αφετέρου, μεταβατικές διατάξεις σχετικά με τις κρίσεις και προαγωγές των μόνιμων υπαξιωματικών για το έτος 2026 (άρθρο 55), και ορίζεται ότι από την έναρξη ισχύος του Μέρους Γ' καταργούνται οι διατάξεις του ν.δ. 445/1974 «Περί ιεραρχίας και προαγωγών των Ανθυποασπιστών και Μόνιμων και Εθελοντών Οπλιτών Ενόπλων Δυνάμεων» (Α' 160) (άρθρο 56).

Το Μέρος Δ' του νομοσχεδίου (άρθρα 57 έως 65), υπό τον τίτλο «Σταδιοδρομία επαγγελματιών Οπλιτών», διαρθρώνεται σε δύο (2) Κεφάλαια (Α' και Β').

Ειδικότερα, με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α' (άρθρα 57 έως 63), υπό τον τίτλο «Βαθμοί και εξέλιξη Επαγγελματιών Οπλιτών», εισάγονται ρυθμίσεις, μεταξύ άλλων, που καθορίζουν, εκ νέου, τους βαθμούς των Επαγγελματιών Οπλιτών (ΕΠ.ΟΠ.), τη σειρά εξέλιξής τους και την αντιστοιχία τους μεταξύ των Κλάδων και των Κοινών Σωμάτων των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 57) καθώς και την αξιολόγησή τους (άρθρο 58). Προβλέπεται, εξ άλλου, ότι οι ΕΠ.ΟΠ. και οι Εθελοντές Μακράς Θητείας (Ε.Μ.Θ.) «(...) καταλαμβάνουν οργανικές θέσεις των ΕΠ.ΟΠ., οι οποίες καθορίζουν την εξέλιξή τους ανά έτος», η εξέλιξη των υπηρετούντων ΕΠ.ΟΠ. και Ε.Μ.Θ., καθώς και η διαδικασία χορήγησης βαθμού εν αποστρατεία (άρθρο 59). Ακολούθως, καθορίζεται ο ελάχιστος χρόνος παραμονής στον βαθμό των ΕΠ.ΟΠ., κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 60). Περαιτέρω, προσδιορίζονται τα Συμβούλια

Κρίσεων ΕΠ.ΟΠ., τα είδη κρίσεων, για τη μονιμοποίησή τους ή την ακαταλληλότητά τους, για τη διατήρησή τους ή την αποστρατεία τους, καθώς και για την προαγωγή τους, ως «προακτέων επ' ανδραγαθία», «προακτέων κατ' επιλογή», «προακτέων», «διατηρητέων στον αυτό βαθμό» και «αποστρατευτέων», υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις στην προτεινόμενη διάταξη (άρθρο 61), και ορίζονται ειδικές διατάξεις για τις κρίσεις των ΕΠ.ΟΠ., τόσο για τις προαγωγές, όσο και για την απόλυσή τους (άρθρο 62). Τέλος, προβλέπεται η αναλογική εφαρμογή των παρ. 7, 8 και 9 του άρθρου 52 του νομοσχεδίου για τους ΕΠ.ΟΠ., του άρθρου 53, για όσα θέματα δεν ρυθμίζονται στο Μέρος Δ', και την παρ. 1 του άρθρου 55 τόσο για τους ΕΠ.ΟΠ. όσο και τους Ε.Μ.Θ. (άρθρο 63).

Το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 64 και 65), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές και καταργούμενες διατάξεις Μέρους Δ' », ρυθμίζει με εξουσιοδοτικές διατάξεις ειδικότερα θέματα της εφαρμογής των διατάξεων του Μέρους Δ' του νομοσχεδίου (άρθρο 64), και ορίζει ότι από την έναρξη ισχύος του Μέρους Δ' καταργούνται οι διατάξεις του άρθρου 8 του ν. 2936/2001 (Α' 166) σχετικά με τους βαθμούς και τις προαγωγές των ΕΠ.ΟΠ. (άρθρο 65).

Το Μέρος Ε' του νομοσχεδίου (άρθρα 66 έως 71), υπό τον τίτλο «Μετ[ά]τ[α]ξ[ι] Μόνιμων Αξιωματικών και Επαγγελματιών Οπλιτών», διαρθρώνεται σε δύο (2) Κεφάλαια (Α' και Β').

Το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 66 έως 69), υπό τον τίτλο «Γενικές διατάξεις περί μετατάξεων», θεσπίζει, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα μετάταξης των μόνιμων υπαξιωματικών στο Σώμα των αξιωματικών «(...) για την κάλυψη κενών οργανικών θέσεων βαθμού Ανθυπολοχαγού και αντιστοίχων[,] και με καταληκτικό βαθμό Ταγματάρχη και αντιστοίχων», υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, κατόπιν έκδοσης Προεδρικού διατάγματος (άρθρο 66), καθώς και τη δυνατότητα μετάταξης των ΕΠ.ΟΠ. στο Σώμα των μόνιμων υπαξιωματικών «(...) για την κάλυψη κενών οργανικών θέσεων βαθμού Επιλοχία Β' Τάξης και αντιστοίχων», υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, κατόπιν έκδοσης απόφασης του Αρχηγού Γ.Ε.ΕΘ.Α. (άρθρο 67), κατά τα ειδικότερον οριζόμενα στις ως άνω διατάξεις. Προβλέπονται, εξ άλλου, η διαδικασία της μετάταξης, οι περιπτώσεις αποκλεισμού από το δικαίωμα μετάταξης, η δυνατότητα άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής, η κύρωση των πινάκων μετατασσόμενων, η εγγραφή τους σε σειρά στην οικεία επετηρίδα της νέας τους ειδικότητας, καθώς και οι συνέπειες ως προς τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους (άρθρο 68). Τέλος, θεσπίζεται η δυνατότητα μετάταξης των μόνιμων υπαξιωματικών εντός του ίδιου Κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων, «(...) από ένα Όπλο σε άλλο Όπλο ή Σώμα και αντίστροφα, καθώς και από ένα Σώμα σε άλλο Σώμα του ίδιου Κλάδου, συμπεριλαμβανομένων των γενικών ειδικότη-

των, ειδικοτήτων ή τεχνών», καθορίζεται η διαδικασία μέσω προκήρυξης που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και ορίζεται το αρμόδιο όργανο για τον καθορισμό των θέσεων και των ειδικοτήτων που μπορούν να καλυφθούν με μετάταξη για την πλήρωση υπηρεσιακών αναγκών (άρθρο 69).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β' (άρθρα 70 και 71), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές και μεταβατικές διατάξεις Μέρους Ε'», τίθενται, αφενός, εξουσιοδοτικές διατάξεις για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων της εφαρμογής των διατάξεων του Μέρους Ε' του νομοσχεδίου (άρθρο 70), και, αφετέρου, μεταβατικές διατάξεις σχετικά με τη μετάταξη των μόνιμων αξιωματικών και ΕΠ.ΟΠ. των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων και του Κοινού Σώματος Πληροφορικής, για τους οποίους τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις των άρθρων 9 έως 13 του ν. 3883/2010 (άρθρο 71).

Το Μέρος ΣΤ' (άρθρα 72-91), υπό τον τίτλο «Μισθολογικές ρυθμίσεις», διαρθρώνεται σε δύο Κεφάλαια (Α' -Β').

Στο Κεφάλαιο Α' (άρθρα 72-87), υπό τον τίτλο «Μισθολογικές ρυθμίσεις για τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων», ορίζεται ότι στο πεδίο εφαρμογής του Μέρους ΣΤ' υπάγονται τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 72), εισάγονται τρεις κατηγορίες μισθολογικής κατάταξης (άρθρο 73), καθορίζονται τα Μισθολογικά Κλιμάκια και η κατάταξη των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων σε αυτά (άρθρο 74), ο χρόνος και ο τρόπος μισθολογικής εξέλιξής τους (άρθρο 75), ο βασικός μισθός (άρθρο 76), η κατάταξη των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων σε μισθολογικές βαθμίδες και οι συντελεστές προσαύξησης του βασικού μισθού (άρθρο 77), οι αποδοχές των ειδικών κατηγοριών προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 78), και προσδιορίζονται τα κατά μήνα καταβαλλόμενα επιδόματα και οι αποζημιώσεις (άρθρο 79). Περαιτέρω, ρυθμίζονται οι αποδοχές των αποσπασμένων ή μετακινούμενων στελεχών και ο τρόπος καταβολής τους (άρθρο 80), και ορίζονται οι διατάξεις που εφαρμόζονται, αφενός, για την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών (άρθρο 81) και, αφετέρου, για τις αμοιβές συλλογικών οργάνων (άρθρο 82). Εν συνεχεία, ρυθμίζεται η αναλογική εφαρμογή διάταξης του ν. 4472/2017 σχετικά με θέματα αποδοχών (άρθρο 83), καθορίζονται οι τακτικές μηνιαίες αποδοχές (άρθρο 84), προβλέπεται ότι, αν από τις ρυθμίσεις του Μέρους ΣΤ' του νομοσχεδίου προκύψουν χαμηλότερες αποδοχές, η διαφορά για τους δικαιούχους διατηρείται ως προσωπική (άρθρο 85), προσδιορίζεται το ανώτατο όριο αποδοχών και πρόσθετων αμοιβών ή αποδοχών (άρθρο 86), και ορίζεται ότι η ευθύνη για την ορθή και ομοίμορφη εφαρμογή των μισθολογικών ρυθμίσεων ανήκει στους εκκαθαριστές αποδοχών των στελεχών και ότι η παρακολούθηση της εφαρμογής τους διενερ-

γείται από τη Διεύθυνση Εισοδηματικής Πολιτικής του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (άρθρο 87).

Στο Κεφάλαιο Β' (άρθρο 88-91), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, τελικές, μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις Μέρους ΣΤ'», εισάγονται οι εξουσιοδοτικές (άρθρο 88), οι τελικές (άρθρο 89), οι μεταβατικές διατάξεις (άρθρο 90), και οι διατάξεις που παύουν να εφαρμόζονται για τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων από την έναρξη ισχύος του Μέρους ΣΤ' (άρθρο 91).

Το Μέρος Ζ' του νομοσχεδίου (άρθρα 92 έως 112), υπό τον τίτλο «Κατ[ά]στ[α]σ[η] Αξιωματικών και Υπαξιωματικών», διαρθρώνεται σε τέσσερα (4) Κεφάλαια (Α' έως Δ').

Ειδικότερα, το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 92 έως 97), υπό τον τίτλο «Ορισμοί, διακρίσεις, απόκτηση και απώλεια κατάστασης», περιλαμβάνει το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του εν λόγω Μέρους του νομοσχεδίου (άρθρο 92) και τους ορισμούς του (άρθρο 93). Εν συνεχεία, θεσπίζεται η διάκριση των αξιωματικών σε μόνιμους (εν ενεργεία, σε εφεδρεία και από την εφεδρεία όσοι ανακλήθηκαν στην ενέργεια ή επιστρατεύτηκαν), σε εφέδρους (εν ενεργεία, σε εφεδρεία, από την εφεδρεία όσοι ανακλήθηκαν στην ενέργεια ή επιστρατεύτηκαν και κατ' απονομή) και πολεμικής διαθεσιμότητας (άρθρο 94), καθώς και η διάκριση των μόνιμων αξιωματικών σε μόνιμους εν ενεργεία, σε μόνιμους σε εφεδρεία, σε μόνιμους από την εφεδρεία και σε εφέδρους υπαξιωματικούς (εφέδρους εν ενεργεία, εφέδρους σε εφεδρεία και εφέδρους από την εφεδρεία) (άρθρο 95). Επίσης, ορίζονται, αφενός, ο τρόπος απονομής της ιδιότητας τόσο του αξιωματικού, όσο και του μόνιμου υπαξιωματικού (άρθρο 96), και, αφετέρου, οι περιπτώσεις απώλειας της ιδιότητας των ανωτέρω, με συνέπεια, μεταξύ άλλων, τη στέρηση του βαθμού τους (άρθρο 97).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β' (άρθρα 98 έως 105), υπό τον τίτλο «Κατ[ά]στ[α]σ[η] Αξιωματικών, Ανθυποασπιστών και Υπαξιωματικών», μεταξύ άλλων, προσδιορίζονται τα κύρια και τα πρόσθετα είδη κατάστασης των μόνιμων εν ενεργεία αξιωματικών και των μόνιμων υπαξιωματικών, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα (άρθρο 98), η κατάσταση ενεργού υπηρεσίας των αξιωματικών και των μόνιμων υπαξιωματικών (άρθρο 99), η κατάσταση πτητικής ενέργειας, πτητικής αδράνειας και πτητικής ακαταλληλότητας και οι συνέπειές της (άρθρο 100), και οι περιπτώσεις ειδικής κατάστασης στις οποίες τίθενται οι μόνιμοι εν ενεργεία αξιωματικοί και οι μόνιμοι υπαξιωματικοί (άρθρο 101). Εισάγονται ρυθμίσεις, αφενός, για τη θέση σε διαθεσιμότητα μόνιμων εν ενεργεία αξιωματικών και μόνιμων υπαξιωματικών με απόφαση Αρχηγού Γ.Ε.ΕΘ.Α., υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και ορίζονται οι συνέ-

πειές της (άρθρο 102), και, αφετέρου, για τη θέση σε μακρά αναρρωτική άδεια των ανωτέρω, αντιστοίχως (άρθρο 103). Τέλος, ορίζεται, εκ νέου, το πλαίσιο της θέσης σε αποστρατεία (άρθρο 104) και της εγγραφής σε εφεδρεία (άρθρο 105), κατά τα ειδικότερον οριζόμενα στις διατάξεις.

Το Κεφάλαιο Γ΄ (άρθρα 106 έως 109), υπό τον τίτλο «Ειδικές απαγορεύσεις και υποχρεώσεις», μεταξύ άλλων, προσδιορίζει τις υποχρεώσεις των αξιωματικών και μόνιμων υπαξιωματικών, αφενός, εν είδει απαγορεύσεων και εξαιρέσεων, καθώς και τις συνέπειες παράβασής τους (άρθρο 106), και, αφετέρου, την υποχρέωση παραμονής τους στις Ενοπλες Δυνάμεις, ανά περίπτωση (άρθρο 107), καθώς και την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης υπέρ του Δημοσίου, όσων παραιτούνται ή αποτάσσονται από τις Ενοπλές Δυνάμεις ή αποστρατεύονται λόγω δυσμενούς κρίσης ή λόγω υποβολής ειδικής έκθεσης αποστρατείας, εξαιρουμένης της περίπτωσης λόγων υγείας, εφόσον έχουν υπολειπόμενους μήνες παραμονής κατά τις διατάξεις του προηγούμενου άρθρου (άρθρο 108). Τέλος, τίθεται ειδική διάταξη για τους αξιωματικούς και μόνιμους υπαξιωματικούς των Κοινών Σωμάτων, σχετικά με την υγειονομική εξέτασή τους και την παραπομπή τους στα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια πειθαρχικά συμβούλια του Γ.Ε.ΕΘ.Α. (άρθρο 109).

Το Κεφάλαιο Δ΄ (άρθρα 110 έως 112), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις Μέρους Ζ΄», περιλαμβάνει εξουσιοδοτική διάταξη για την εφαρμογή των προτεινόμενων ρυθμίσεων σχετικά με την κατάσταση σε μακράν αναρρωτική άδεια (άρθρο 110), μεταβατικές διατάξεις σχετικά με την εφαρμογή των προτεινόμενων ρυθμίσεων (άρθρο 111), και καταργούμενες διατάξεις που αφορούν ρυθμίσεις του Μέρους Ζ΄ του νομοσχεδίου (άρθρο 112).

Το Μέρος Η΄ (άρθρα 113 έως 170), υπό τον τίτλο «Αναδιοργάνωση Ακαδημαϊκής Εκπαίδευσης Ενόπλων Δυνάμεων», διαρθρώνεται σε έξι (6) κεφάλαια (Α΄ έως ΣΤ΄).

Με το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 113 έως 119), υπό τον τίτλο «Σύσταση Διακλαδικής Διοίκησης Ακαδημαϊκής Εκπαίδευσης», συνιστάται Διακλαδική Διοίκηση της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης των Ενόπλων Δυνάμεων, ορίζεται η αποστολή της (άρθρο 113), καθορίζονται οι αρμοδιότητες (άρθρο 114) και τα όργανα διοίκησης (άρθρο 115) και, συγκεκριμένα, ο Διοικητής (άρθρο 116), ο Υποδιοικητής (άρθρο 117) και ο Διευθυντής Εκπαίδευσης (άρθρο 118). Τέλος, συνιστάται, στο πλαίσιο λειτουργίας της, Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας (άρθρο 119).

Με το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 120 έως 132), υπό τον τίτλο «Ανώτατες Σχολές Μόνιμων Υπαξιωματικών» (ΑΣΜΥ), ανασυνιστώνται οι Ανώτερες Στρατιωτικές Σχολές Υπαξιωματικών σε στρατιωτικές και εκπαιδευτικές μονάδες

των Ενόπλων Δυνάμεων που παρέχουν ανώτατη εκπαίδευση (άρθρο 120), καθορίζονται τα Τμήματα των οικείων Σχολών (άρθρο 121), τίθενται οι βασικοί κανόνες των προγραμμάτων πρώτου κύκλου σπουδών (άρθρο 122), ρυθμίζεται η διοίκηση (άρθρο 123), ορίζεται η αυτοδυναμία των ακαδημαϊκών μονάδων (άρθρο 124) και η οργάνωσή τους έως την πλήρωση των προϋποθέσεων αυτοδυναμίας (άρθρο 125). Περαιτέρω, συνιστάται Διασχολικό Συμβούλιο ΑΣΜΥ (άρθρο 126), και ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με το καθεστώς του διδακτικού εκπαιδευτικού προσωπικού των ΑΣΜΥ (άρθρο 127) και των ομότιμων καθηγητών (άρθρο 128), τη λειτουργία εργαστηρίων και βιβλιοθηκών (άρθρο 129), και το σύστημα εισαγωγής σπουδαστών με εξετάσεις (άρθρο 130). Τέλος, προσδιορίζεται ο χρόνος στον οποίο οι σπουδαστές καθίστανται μόνιμοι υπαξιωματικοί (άρθρο 131), και οι συνέπειες μη εμπρόθεσμης ολοκλήρωσης του προγράμματος σπουδών (άρθρο 132).

Με το Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 133 έως 152), υπό τον τίτλο «Αναδιοργάνωση παρεχόμενης εκπαίδευσης από τα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα», τροποποιούνται ή προστίθενται διατάξεις σχετικά με τα εν λόγω ιδρύματα (ΑΣΕΙ), ως προς το αντικείμενο σπουδών (άρθρο 133), τη σύσταση Τμημάτων και Κατευθύνσεων (άρθρο 134), τις κατευθύνσεις προγραμμάτων σπουδών (άρθρο 135), τις υποχρεώσεις των σπουδαστών μετά την ονομασία τους ως αξιωματικών (άρθρο 136), τη σύμπραξη με άλλες Σχολές για τη διοργάνωση Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (άρθρο 137), τα όργανα διοίκησης των ΑΣΕΙ (άρθρο 138), τη λειτουργία του Συμβουλίου Ανώτατης Ακαδημαϊκής και Στρατιωτικής Εκπαίδευσης και του Διασχολικού Συμβουλίου Ανώτατων Στρατιωτικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (άρθρο 139), τις κατηγορίες Διδακτικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (άρθρο 140), τον προγραμματισμό προκήρυξης μελών ΔΕΠ (άρθρο 141), την εκλογή και εξέλιξη (άρθρο 142), την απασχόληση (άρθρο 143), τις άδειες (άρθρο 144), τα ασυμβίβαστα (άρθρο 145), και το πειθαρχικό δίκαιο αυτών (άρθρο 146), το εκπαιδευτικό προσωπικό που φέρει στρατιωτική ιδιότητα (άρθρο 147), τα μέλη Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και τα μέλη Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (άρθρο 148), το Ειδικό Τεχνικό Εργαστηριακό Προσωπικό (άρθρο 149) και το Εκπαιδευτικό Προσωπικό με Σύμβαση (άρθρο 150). Επίσης, τροποποιούνται σχετιζόμενες εξουσιοδοτικές διατάξεις (άρθρο 151) και διατάξεις για εργαστήρια και βιβλιοθήκες (άρθρο 152).

Στο Κεφάλαιο Δ' (άρθρα 153 έως 164), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις Σχολών Υπαγόμενων στη Διακλαδική Διοίκηση Ακαδημαϊκής Εκπαίδευσης», περιέχονται επιμέρους ρυθμίσεις των οικείων Σχολών που αφορούν στην υπαγωγή της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων στη ΔΙΔΑΕ (άρθρο 153), στην επιστημονική (άρθρο 154) και στρατιωτική (άρθρο 155) εκπαίδευση στη

ΣΣΑΣ, στη διαγραφή σπουδαστών της ΣΣΑΣ (άρθρο 156), στην κατανομή σπουδαστών της ΣΣΑΣ στους Κλάδους Ενόπλων Δυνάμεων, στα Σώματα Ασφαλείας και στο Λιμενικό Σώμα - Ελληνική Ακτοφυλακή (άρθρο 157), στην υπαγωγή της Σχολής Αξιωματικών Νοσηλευτικής στη ΔΙΔΑΕ (άρθρο 158), στον Οργανισμό της ΣΑΑΝ (άρθρο 159), στην υπαγωγή της Σχολής Εθνικής Άμυνας στη ΔΙΔΑΕ (άρθρο 160), στην υπαγωγή της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου στη ΔΙΔΑΕ (άρθρο 161), στην εγγραφή δαπανών λειτουργίας της ΑΔΙΣΠΟ στον προϋπολογισμό της ΔΙΔΑΕ (άρθρο 162), στη διοργάνωση Κοινών Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών από τη Σ.ΕΘ.Α. και την ΑΔΙΣΠΟ (άρθρο 163) και στις Σχολές Μεταπτυχιακής Τεχνικής Εξειδίκευσης (άρθρο 164).

Το Κεφάλαιο Ε΄ (άρθρα 165 έως 167), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για Σπουδαστές ΑΣΕΙ», ορίζει τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας ως συναρμόδιο σχετικά με τη ρύθμιση ειδικοτήτων της Μηχανικής (άρθρο 165), θεσπίζει διαδικασία καθορισμού αντιστοιχίας των κατευθύνσεων των Τμημάτων των ΑΣΕΙ με Τμήματα Πολυτεχνικών Σχολών ΑΕΙ (άρθρο 166), και προσθέτει τους σπουδαστές των Ανώτατων Στρατιωτικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΣΕΙ) και των Ανώτατων Σχολών Μόνιμων Υπαξιωματικών (ΑΣΜΥ) στους υποχρέους σε έκδοση ακαδημαϊκής ταυτότητας (άρθρο 167).

Τέλος, το Κεφάλαιο ΣΤ΄ (άρθρα 168-170) περιέχει εξουσιοδοτικές (άρθρο 168), μεταβατικές (άρθρο 169) και τελικές διατάξεις (άρθρο 170), του Μέρους Η΄.

Το Μέρος Θ΄ (άρθρα 171-243), υπό τον τίτλο «Στρατολογία», διαρθρώνεται σε δώδεκα (12) κεφάλαια (Α΄ έως ΙΒ΄).

Στο Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 171-176), υπό τον τίτλο «Ορισμοί και γενικές διατάξεις», τίθενται οι αναγκαίοι ορισμοί (άρθρο 171), καθορίζεται το πεδίο εφαρμογής του Μέρους Θ΄ (άρθρο 172), ρυθμίζεται η δυνατότητα διόρθωσης του έτους γέννησης των Ελλήνων αρρένων στα δημοτολόγια (άρθρο 173), ορίζονται οι υπόχρεοι σε στράτευση (άρθρο 174), διακρίνεται η στρατιωτική υποχρέωση σε κύρια, εφεδρική και πρόσθετη (άρθρο 175), και ορίζει τη διάρκεια της στρατιωτικής υποχρέωσης (άρθρο 176).

Στο Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 177-180), υπό τον τίτλο «Προπαρασκευή στράτευσης», ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την καταγραφή και τη στρατολογική παρακολούθηση των υπόχρεων σε στράτευση (άρθρο 177), τα δελτία απογραφής (άρθρο 178), τη δυνατότητα απαλλαγής από τη στράτευση προ της πρόσκλησης σε κατάταξη για λόγους υγείας (άρθρο 179), και την κατανομή των στρατευσίμων στους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 180).

Στο Κεφάλαιο Γ΄ (άρθρα 181-198), υπό τον τίτλο «Απαλλαγή από την υ-

ποχρέωση στράτευσης και αναβολή κατάταξης στις ένοπλες δυνάμεις», ρυθμίζονται οι περιπτώσεις απαλλαγής από την υποχρέωση στράτευσης (άρθρο 181), τα σχετικά δικαιολογητικά (άρθρο 182), οι περιπτώσεις αναβολής κατάταξης για λόγους υγείας (άρθρο 183), νοσηλείας (άρθρο 184), κράτησης (άρθρο 185), συμμετοχής σε πρόγραμμα θεραπείας απεξάρτησης (άρθρο 186), σπουδών δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (άρθρο 187), συμμετοχής σε διαδικασία εγγραφής σε ανώτερη ή ανώτατη σχολή (άρθρο 188), απόκτησης ναυτικής ικανότητας (άρθρο 189), ναυτολόγησης (άρθρο 190), λόγω υπηρετούντος αδελφού (άρθρο 191), όπως και οι περιπτώσεις αναβολής κατάταξης πατέρων δύο ζώντων τέκνων (άρθρο 192), μόνιμων κατοίκων εξωτερικού (άρθρο 193), υπηρετούντων σε τακτικές ένοπλες δυνάμεις άλλου κράτους (άρθρο 194), όσων αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια με δήλωση σχετικής βούλησης (άρθρο 195), όσων συμμετέχουν σε Ολυμπιακούς Αγώνες ή Παγκόσμια Πρωταθλήματα (άρθρο 196), περιπτώσεις αναβολής κατάταξης για κοινωνικούς λόγους (άρθρο 197), και θεσπίζονται γενικές ρυθμίσεις ως προς την απαλλαγή από τη στράτευση και την αναβολή κατάταξης (άρθρο 198).

Στο Κεφάλαιο Δ' (άρθρα 199-204), υπό τον τίτλο «Πρόσκληση και εκπλήρωση στρατιωτικών υποχρεώσεων», ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την πρόκληση σε κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις (άρθρο 199), την κατάταξη προτάκτων (άρθρο 200), την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων (άρθρο 201), τις δυνατότητες μειωμένης κύριας στρατιωτικής υποχρέωσης (άρθρο 202), τον χρόνο στρατιωτικής υπηρεσίας (άρθρο 203), και τη δυνατότητα εξαγοράς ή άρσης πρόσθετων στρατιωτικών υποχρεώσεων (άρθρο 204).

Στο Κεφάλαιο Ε' (άρθρα 205-213), υπό τον τίτλο «Υγειονομική εξέταση στρατεύσιμων οπλιτών», ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την ένταξη σε κατηγορία σωματικής ικανότητας κατόπιν υγειονομικής εξέτασης (άρθρο 205), τα Ειδικά Στρατολογικά Συμβούλια (άρθρο 206), τις Στρατιωτικές Υγειονομικές Επιτροπές των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 207), τις Ειδικές Διακλαδικές Υγειονομικές Ψυχιατρικές Επιτροπές των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 208), την υγειονομική εξέταση όσων αδυνατούν απόλυτα να μετακινηθούν για κατάταξη (άρθρα 209-210), την υγειονομική εξέταση όσων πάσχουν από ψυχικές παθήσεις (άρθρο 211), και τη δυνατότητα επανεξέτασης της σωματικής ικανότητας στρατεύσιμων, εφέδρων (άρθρο 212), και ακατάλληλων για στράτευση (άρθρο 213).

Στο Κεφάλαιο ΣΤ' (άρθρα 214-215), υπό τον τίτλο «Προσωρινή και οριστική απόλυση από τις Ένοπλες Δυνάμεις», ρυθμίζεται η προσωρινή (άρθρο 214) και η οριστική (άρθρο 215) απόλυση από τις Ένοπλες Δυνάμεις.

Στο Κεφάλαιο Ζ' (άρθρα 216-217), υπό τον τίτλο «Εφεδρεία», ρυθμίζεται η εγγραφή και η διαγραφή από την εφεδρεία των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 216), καθώς και οι στρατιωτικές υποχρεώσεις των εφέδρων (άρθρο 217).

Στο Κεφάλαιο Η' (άρθρα 218-221), υπό τον τίτλο «Ανυπότακτοι και λιποτάκτες», ορίζονται οι ανυπότακτοι (άρθρο 218) και οι λιποτάκτες (άρθρο 219), και προβλέπονται οι συνέπειες της κήρυξής τους σε ανυποταξία ή λιποταξία (άρθρα 220-221).

Στο Κεφάλαιο Θ' (άρθρα 222-224), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις στρατιωτικών υποχρεώσεων ειδικών κατηγοριών», ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την αναγνώριση χρόνου στρατιωτικής υπηρεσίας σε ένοπλες δυνάμεις συμμαχικού κράτους ή άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 222), τις στρατιωτικές υποχρεώσεις στρατευσίμων, ανυποτάκτων και οπλιτών που έχουν συμπληρώσει το τεσσαρακοστό έτος της ηλικίας τους (άρθρο 223), και τις στρατιωτικές υποχρεώσεις τέκνων ή αδελφών προσώπων που απεβίωσαν κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους στις Ένοπλες Δυνάμεις, στα Σώματα Ασφαλείας, στο Λιμενικό Σώμα-Ελληνική Ακτοφυλακή, στα Σωφρονιστικά Καταστήματα ή απεβίωσαν ή τραυματίσθηκαν εξαιτίας τρομοκρατικής ενέργειας (άρθρο 224).

Στο Κεφάλαιο Ι' (άρθρα 225-231), υπό τον τίτλο «Εναλλακτική υπηρεσία των αντιρρησιών συνείδησης», ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, τον ορισμό των αντιρρησιών συνείδησης (άρθρο 225), τη διάρκεια (άρθρο 226) και τον τρόπο εκπλήρωσης (άρθρο 227) της εναλλακτικής υπηρεσίας, την αναγνώριση των αντιρρησιών συνείδησης κατόπιν γνωμοδότησης ειδικής επιτροπής (άρθρο 228), την πρόσκληση για ανάληψη υπηρεσίας και τις περιπτώσεις έκπτωσης (άρθρο 229), τις υποχρεώσεις των αντιρρησιών συνείδησης που έχουν συμπληρώσει το τεσσαρακοστό έτος της ηλικίας τους (άρθρο 230), και την αναγνώριση καλουμένων προς εκπλήρωση εφεδρικής υποχρέωσης ως αντιρρησιών συνείδησης (άρθρο 231).

Στο Κεφάλαιο ΙΑ' (άρθρα 232-239), υπό τον τίτλο «Ειδικές διατάξεις για στρατολογικά θέματα», ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την αρμοδιότητα για στρατολογικά θέματα και τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά πράξεων ή παραλείψεων των στρατολογικών υπηρεσιών (άρθρο 232), την καταχώριση και συμπλήρωση των στρατολογικών μεταβολών (άρθρο 233), τις δαπάνες κίνησης των καλουμένων σε κατάταξη (άρθρο 234), τους στρατευόμενους εργαζομένους (άρθρο 235), την εκτίμηση λόγων ανωτέρας βίας (άρθρο 236), την επίδοση των σημειωμάτων κατάταξης (άρθρο 237), τα πιστοποιητικά στρατολογικής κατάστασης (άρθρο 238), και την αναστολή εφαρμογής διατάξεων σε περίοδο επιστράτευσης ή πολέμου (άρ-

θρο 239).

Στο Κεφάλαιο ΙΒ´ (άρθρα 240-243), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, τελικές, μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις», ορίζονται οι εξουσιοδοτικές (άρθρο 240), οι τελικές (άρθρο 241), οι μεταβατικές (άρθρο 242), και οι καταργούμενες (άρθρο 243) διατάξεις του Μέρους Θ´.

Το Μέρος Ι´ (άρθρα 244-268), υπό τον τίτλο «Θητεία και εφεδρεία», διαρθρώνεται σε πέντε (5) κεφάλαια (Α´ έως Ε´).

Στο Κεφάλαιο Α´ (άρθρα 244-247), υπό τον τίτλο «Ειδικά θέματα θητείας», προβλέπονται οι Εκπαιδευτικές Σειρές Στρατεύσιμων Οπλιτών (Ε.Σ.Σ.Ο.) (άρθρο 244), ορίζονται τα στάδια εκπαίδευσης των οπλιτών (άρθρο 245), ρυθμίζονται περιπτώσεις οριστικής απόλυσης οπλιτών προ της συμπλήρωσης της, πλήρους ή μειωμένης, κύριας στρατιωτικής υποχρέωσης (άρθρο 246), και καθορίζεται ο χρόνος οριστικής απόλυσης των Δόκιμων Εφέδρων Αξιωματικών και των Εφέδρων Αξιωματικών (άρθρο 247).

Στο Κεφάλαιο Β´ (άρθρα 248-256), υπό τον τίτλο «Θητεία - Ευκαιρία», ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την ανάπτυξη δεξιοτήτων των οπλιτών θητείας από τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης των Ενόπλων Δυνάμεων (εφεξής Κ.Δ.Β.Μ.) (άρθρα 248-249), τους εκπαιδευτές των Κ.Δ.Β.Μ. (άρθρο 250), τη δυνατότητα σύναψης προγραμματικών συμφωνιών των Κ.Δ.Β.Μ. με άλλους φορείς (άρθρο 251), τη μοριοδότηση (άρθρο 252) και τη χορήγηση βεβαιώσεων παρακολούθησης και πιστοποίησης προγραμμάτων των Κ.Δ.Β.Μ. (άρθρο 253), την αξιοποίηση των αποκτηθεισών δεξιοτήτων στη θητεία (άρθρο 254), τη χρηματοδότηση των Κ.Δ.Β.Μ. (άρθρο 255), και τη σύνδεση με την αγορά εργασίας (άρθρο 256).

Στο Κεφάλαιο Γ´ (άρθρα 257-262), υπό τον τίτλο «Τοποθετήσεις και μεταθέσεις οπλιτών», προβλέπονται γενικές ρυθμίσεις (άρθρο 257) και οι αναγκαίοι ορισμοί (άρθρο 258), ορίζονται τα αρμόδια όργανα και τα κριτήρια για την τοποθέτηση και τη μετάθεση των οπλιτών (άρθρο 259), προβλέπεται η υποβολή δήλωσης του τόπου προτίμησης των στρατευσίμων (άρθρο 260), και ρυθμίζονται περιπτώσεις κατ' εξαίρεση τοποθέτησης και μετάθεσης (άρθρα 261-262).

Στο Κεφάλαιο Δ´ (άρθρα 263-265), υπό τον τίτλο «Πρόσκληση εφέδρων, μετεκπαίδευση εφεδρείας και εθελοντές έφεδροι», ορίζονται τα της πρόσκλησης των εφέδρων για εκτέλεση στρατιωτικής υπηρεσίας (άρθρο 263), προβλέπεται η μετεκπαίδευσή τους και οι ασκήσεις εφεδρείας (άρθρο 264), και θεσπίζεται η Ενεργή Εθελοντική Εφεδρεία (άρθρο 265).

Στο Κεφάλαιο Ε´ (άρθρο 266-268), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις», ορίζονται οι εξουσιοδοτικές (άρθρο 266), οι μεταβατικές (άρθρο 267), και οι καταργούμενες (άρθρο 268) διατά-

ξεις του Μέρους Ι΄.

Το Μέρος ΙΑ΄ (άρθρα 269-277), υπό τον τίτλο «Εθελοντική στράτευση γυναικών», διαρθρώνεται σε δύο Κεφάλαια (Α΄-Β΄).

Στο Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 269-275), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων εθελοντικής στράτευσης γυναικών», ορίζεται η εθελοντική στράτευση των γυναικών στον Στρατό Ξηράς (άρθρο 269), η διαδικασία επιλογής και κατάταξης τους (άρθρο 270), η στρατολογική παρακολούθησή τους (άρθρο 271), η αναλογική εφαρμογή διατάξεων του νομοσχεδίου και της ισχύουσας νομοθεσίας (άρθρο 272), προσδιορίζονται οι περιπτώσεις διακοπής της εκπλήρωσης εθελοντικής στρατιωτικής υπηρεσίας και οι συνέπειες της διακοπής (άρθρο 273), εισάγεται διάταξη ως προς την αναγνώριση της εθελοντικής στρατιωτικής υπηρεσίας και τη μοριοδότησή της σε διαγωνισμούς (άρθρο 274), και ρυθμίζονται ειδικά θέματα εθελοντικής στράτευσης γυναικών (άρθρο 275).

Στο Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 276-277), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές και καταργούμενες διατάξεις Μέρους ΙΑ΄», εισάγονται οι εξουσιοδοτικές (άρθρο 276) και οι καταργούμενες διατάξεις του Μέρους ΙΑ΄ (άρθρο 277).

Το Μέρος ΙΓ΄ (άρθρα 281-300), υπό τον τίτλο «Λοιπές ρυθμίσεις», διαρθρώνεται σε δύο Κεφάλαια (Α΄-Β΄).

Στο Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 281-299), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για το προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων, τις Ειδικές Διακλαδικές Υγειονομικές και Ψυχιατρικές Επιτροπές, το Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων και το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας, το αμυντικό υλικό μείζονος σημασίας και την αξιοποίηση επιχειρησιακά αναγκαίων ακινήτων των Ενόπλων Δυνάμεων», ρυθμίζονται όσων έχουν διατελέσει ή διατελούν σε ανυποταξία (άρθρο 281), ορίζεται ότι η εξέταση της σωματικής ικανότητας των εφέδρων υποψηφίων ΟΒΑ, των υποψηφίων ΕΠΟΠ, των υποψηφίων για ένταξη στα ειδικά προγράμματα θητείας και των υποψηφίων για εθελοντική κατάταξη Ελληνίδων πραγματοποιείται αποκλειστικά από τις κατά περίπτωση αρμόδιες ΣΥΕ (άρθρο 282), και τροποποιείται άρθρο του ν.δ. 1327/1973 ως προς τις Υγειονομικές Επιτροπές των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 283). Εν συνέχεια, τροποποιούνται διατάξεις του ν. 2936/2001 σχετικά με τους επαγγελματίες Οπλίτες (άρθρο 284), διατάξεις του ν. 5018/2023 σχετικά με την Εθνοφυλακή (άρθρο 285), εισάγονται ειδικές ρυθμίσεις για τους Υποψήφιους Έφεδρους Αξιωματικούς και τους Δόκιμους Έφεδρους Αξιωματικούς (άρθρο 286), τροποποιούνται διατάξεις του ν. 2292/1995 αναφορικά με τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου Αρχηγών Γενικών Επιτελείων, την αιτιολόγηση της απόφασης του Κυβερνητικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας σε περίπτωση πρόωρης αποστράτευσης του αρχηγού ΓΕΕΘΑ και του Αρχηγού Γε-

νικού Επιτελείου, και τη σύνθεση του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου (άρθρο 287), προστίθεται διάταξη στο ν.δ. 90/1973 σχετικά με την πλήρωση θέσεων και τα προσόντα υποψήφιων Στρατιωτικών Ιερέων (άρθρο 288), τροποποιείται διάταξη του π.δ. 62/2023 ως προς τη συμμετοχή στρατιωτικών των Ενόπλων Δυνάμεων στις δαπάνες διαγνωστικών εξετάσεων (άρθρο 289) και την κράτηση για τη συμβολή στη γενική δαπάνη υγειονομικής περίθαλψης (άρθρο 290). Περαιτέρω, ορίζεται ότι επεκτείνεται η εφαρμογή του άρθρου 36 παρ. 1 περ. β' του ν. 5222/2025 (Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας) ως προς την απαλλαγή καυσίμων και λιπαντικών από τον δασμό, τον ειδικό φόρο κατανάλωσης και τον φόρο κατανάλωσης ειδών προοριζόμενων για εφοδιασμό πλοίων, στο αμυντικό υλικό μείζονος σημασίας των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 291), καταργούνται διατάξεις που αφορούν στην απόδοση αντιτίμου τροφοδοσίας οπλιτών που τελούν σε άδεια (άρθρο 292), τροποποιείται διάταξη του ν. 3027/2002 σχετικά με την απόλυση σπουδαστών των στρατιωτικών σχολών (άρθρο 293), διάταξη του ν. 5223/2025 ως προς την απαγόρευση παραχώρησης χρήσης και εκμετάλλευσης εκτάσεων και εγκαταστάσεων εντός επιχειρησιακά αναγκαίων ακινήτων για αγροτικούς σκοπούς (άρθρο 294), του ν. 3883/2010 ως προς την εξέταση αιτήματος συνυπηρέτησης στρατιωτικών με δικαστικούς λειτουργούς (άρθρο 295), του ν. 5110/2024 ως προς τη στελέχωση του Κοινού Σώματος πληροφορικής (άρθρο 296), του ν. 3883/2010 ως προς την τιμητική απονομή ιδιότητας Εφέδρου Αξιωματικού κα του βαθμού του Ταξίαρχου ή του Υποστράτηγου επί τιμή (άρθρο 297), του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας ως προς τις περιπτώσεις των λόγων έκπτωσης (άρθρο 298), και διατάξεις του ν. 5223/2025 σχετικά με τη μεταβατική περίοδο ως την έναρξη λειτουργίας του Ταμείου Ακινήτων Εθνικής Άμυνας (299).

Στο Κεφάλαιο Β' (άρθρο 300), υπό τον τίτλο «Μεταβατικές διατάξεις Μέρους ΙΓ'», τίθενται οι μεταβατικές διατάξεις του ανωτέρω Μέρους του νομοσχεδίου.

Στο Μέρος ΙΔ' (άρθρο 301), υπό τον τίτλο «Έναρξη ισχύος», ορίζεται η έναρξη ισχύος του νόμου.

Με το Μέρος ΙΕ', υπό τον τίτλο «Παραρτήματα», εισάγονται τα Παραρτήματα Α' και Β'.

II. Γενικές Παρατηρήσεις

A. Ο καθορισμός της ιεραρχίας των μόνιμων αξιωματικών και υπαξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων, η θεσμοθέτηση των διαδικασιών αξιολόγησής τους κατά κλάδο και κοινά σώματα, και η ρύθμιση των προσόντων, τυπικών και ουσιαστικών, για την εξέλιξη και σταδιοδρομία τους έχει ιδιαίτερη σημα-

σία για την εφαρμογή της αρχής της νομιμότητας στις Ένοπλες Δυνάμεις, δεδομένου ότι καθίσταται δυνατή τόσο η αξιοκρατική εξέλιξη των υποκειμένων στις κρίσεις αξιωματικών όσο και ο μεταγενέστερος δικαστικός έλεγχος.

Η πολιτική ευθύνη για τις ένοπλες δυνάμεις ανήκει στην εκάστοτε Κυβέρνηση, σύμφωνα με τη δημοκρατική αρχή, και με τα άρθρα 45 εδ. α' του Συντάγματος, όπου ορίζεται ότι «[ο] Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων της Χώρας, που την διοίκηση τους ασκεί η Κυβέρνηση, όπως νόμος ορίζει», 82 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει την γενική πολιτική της Χώρας και 83 παρ. 1 του Συντάγματος, ως προς τις αρμοδιότητες των Υπουργών.

Β. Με το Μέρος ΣΤ' του νομοσχεδίου εισάγονται μισθολογικές ρυθμίσεις για τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση επί του νομοσχεδίου «[μ]ε τις αξιολογούμενες ρυθμίσεις του Μέρους ΣΤ' αναμορφώνεται το μισθολόγιο των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων στο πλαίσιο του συνολικού ανασχεδιασμού της σταδιοδρομίας τους και με απώτερο σκοπό την ενίσχυση του εισοδήματός τους. Η ενίσχυση αυτή επιβάλλεται λόγω των σοβαρών περικοπών τις οποίες υπέστησαν τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης ενώ, παράλληλα, αναγνωρίζονται οι ιδιαιτερότητες των συνθηκών υπό τις οποίες υπηρετούν» (Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 243).

Εξ άλλου, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, εν σχέσει προς τις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας, «η αρχή της ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχειρίσεως των στρατιωτικών εγγυάται την διαμόρφωση του ύψους των αποδοχών τους με κριτήρια όχι μόνον τον κλάδο, τον βαθμό ή τα καθήκοντα του υπαλλήλου αλλά την λήψη υπόψη και κριτηρίων, όπως οι ιδιαίτερες συνθήκες ασκήσεως και η επικινδυνότητα του επαγγέλματός τους, ώστε οι αποδοχές τους να είναι επαρκείς για αξιοπρεπή διαβίωση και ανάλογες της σημασίας της αποστολής τους για το Κράτος, προκειμένου, συγχρόνως, να αποτρέπονται η εξωυπηρεσιακή απασχόλησή τους, και δη σε τομείς που ιδιαίτέρως εξυπηρετούνται από την στρατιωτική ή αστυνομική τους ιδιότητα (φύλαξη προσώπων, επιχειρήσεων κ.λ.π.), καθώς και οι συνδεόμενοι με την άσκηση των καθηκόντων τους ηυξημένοι κίνδυνοι διαφθοράς» (ΣτΕ 2192/2014, σκέψη 12, ΕΔΚΑ 2014, σελ. 324, ΘΠΔΔ 2014, σελ. 600).

Σημειώνεται συναφώς ότι με τις 2192 έως 2196/2014 αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι διατάξεις του ν. 4093/2012 διά των οποίων εισήχθησαν μειώσεις στα «ειδικά μισθολόγια», και μειώθηκαν αναδρομικά, από 1.8.2012, οι αποδοχές των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμε-

ων και των Σωμάτων Ασφαλείας, κρίθηκαν αντισυνταγματικές ως αντίθετες, τόσο προς την αρχή της ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχείρισης των στρατιωτικών, η οποία απορρέει εμμέσως από τα άρθρα 45, 23 παρ. 2 και 29 παρ. 3 του Συντάγματος, όσο και προς τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος.

Στη συνέχεια, με το άρθρο 86 του ν. 4307/2014 αναπροσαρμόστηκαν αναδρομικά (από 1.8.2012) οι αποδοχές των υπηρετούντων στις Ένοπλες Δυνάμεις και στα Σώματα Ασφαλείας, όμως, με τις 1125 έως 1128/2016 αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, κρίθηκε ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις συνιστούσαν πλημμελή συμμόρφωση προς τις προηγηθείσες ακυρωτικές αποφάσεις της Ολομέλειας του Δικαστηρίου και, επομένως, ήταν αντίθετες προς το άρθρο 95 παρ. 5 του Συντάγματος και, κατά το μέρος που αναπροσάρμοζαν τις αποδοχές για το μέλλον, ήταν αντίθετες προς την αρχή της ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχείρισης των υπηρετούντων στις Ένοπλες Δυνάμεις και στα Σώματα Ασφαλείας.

Με το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 124-127) του Μέρους ΣΤ΄ του ν. 4472/2017 εισηγήθησαν νέες διατάξεις ειδικού μισθολογίου για τις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας. Συναφώς, η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας, με τις αποφάσεις 309/2021 έως 313/2021, απέρριψε ως απαράδεκτες αιτήσεις ακυρώσεως στρεφόμενες κατά πράξης που αποτελούσε απλή ερμηνευτική εγκύκλιο των διατάξεων του ν. 4472/2017.

Γ. Η στρατολογική υποχρέωση για τους δυνάμενους να φέρουν όπλα Έλληνες πολίτες αποτελεί εκπλήρωση του χρέους εθνικής αλληλεγγύης, την οποία το Κράτος μπορεί, κατά το άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος, να αξιώνει από όλους τους πολίτες. Αυτή καθιερώνεται στο άρθρο 4 παρ. 6 του Συντάγματος, στο οποίο εισάγεται, επίσης, η στρατολογική ισότητα ή, άλλως, ισότητα ως προς την επιβάρυνση. Η εν λόγω ρύθμιση δεν επιβάλλει στον νομοθέτη να θεσπίσει υποχρεωτική στρατιωτική θητεία, αλλά αφήνει σε αυτόν την ευχέρεια, αναλόγως των συνθηκών, να θεσπίσει ή να καταργήσει την υποχρεωτική θητεία, να αυξήσει ή να μειώσει τη διάρκειά της. Στην περίπτωση, όμως, θέσπισης, όπως πράγματι συμβαίνει στην Ελλάδα, υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας, οφείλει να τηρεί τις αρχές της καθολικότητας και της ισότητας (Σ. Κοφίνη, Ερμηνεία του άρθρου 4 του Συντάγματος, σε: Ευ. Βενιζέλο, Το Ελληνικό Σύνταγμα, τόμ. 1, 2025, σελ. 321, Η. Κουβαρά, Ερμηνεία του άρθρου 4 του Συντάγματος σε: Σπ. Βλαχόπουλο/Ξ. Κοντιάδη/Γ. Τασόπουλο (επιμ.), Σύνταγμα. Ερμηνεία κατ' άρθρο, ηλεκτρονική έκδοση, 2023, σελ. 86 επ.).

Σχετικώς, το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχεται, παγίως, ότι «[λ]όγω (...) της αδιάσπικτης διατυπώσεως της διατάξεως αυτής [του άρθρου 4 παρ. 6

του Συντάγματος] και του επιδιωκόμενου με αυτήν σκοπού, παρεκκλίσεις από τη θεσπιζόμενη με αυτή καθολικότητα της υποχρέωσης προς στράτευση επιτρέπονται, ενόψει και της αρχής της ισότητας, μόνο για σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος που καθορίζονται από το νόμο με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια εφ' όσον, ενόψει και των εκάστοτε αμυντικών αναγκών, δεν διαταράσσεται η εύρυθμη λειτουργία του στρατεύματος (ΣτΕ Τμ.Γ' 351/2020. Βλ., επίσης, ΟλΣτΕ 1616/1977, ΤοΣ 1977, σελ. 452, ΟλΣτΕ 2579/1977, ΤοΣ 1977, σελ. 641, ΟλΣτΕ 3337/1987, ΟλΣτΕ 1937/1996, ΣτΕ Τμ. Δ' 526/2001, ΝοΒ 2002, σελ. 1937, ΣτΕ Τμ. Γ' 2621/2015).

Στο πλαίσιο αυτό, έχει κριθεί ότι αντίκειται στη στρατολογική ισότητα η μείωση του χρόνου θητείας ορισμένης κατηγορίας επιστημόνων (ΟλΣτΕ 1616/1977, ΤοΣ 1977, σελ. 452), η δυνατότητα εξαγοράς των στρατιωτικών υποχρεώσεων από τους αποκτήσαντες την υπηκοότητα ξένου κράτους, κατόπιν άδειας του Υπουργού Εθνικής Άμυνας (ΟλΣτΕ 2579/1977, ΤοΣ 1977, σελ. 641), καθώς, επίσης, και η επ' αόριστον εξαίρεση από τις προσκλήσεις για κατάταξη στο στράτευμα όσων ανήκουν σε ορισμένες μόνο κλάσεις και απέκτησαν και ξένη υπηκοότητα ή απεριόριστης διάρκειας άδεια μόνιμης εγκατάστασης ή εργασίας σε ξένη χώρα (ΣτΕ 1973/1996, ΤοΣ 1996, σελ. 1026). Αντίθετα, έχει κριθεί ότι δεν αντίκειται στην στρατολογική ισότητα «η εξαίρεσις των διαπρεπόντων εις τας επιστημονικάς εργασίας και ερεύνας εις το εξωτερικόν επιστημόνων από τας προσκλήσεις προς κατάταξιν έως της συμπλήρωσεως του 32ου έτους της ηλικίας των (...) υπαγορευομένη εκ λόγω δημοσίου συμφέροντος, συνισταμένου εις την μη αποστέρησιν της χώρας από το επιστημονικόν δυναμικόν» (ΣτΕ 2353/1995).

Περαιτέρω, η νομολογία δέχεται τη δυνατότητα του νομοθέτη να επιβάλει περιορισμούς στην άσκηση άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα πρόσβασης στις δημόσιες θέσεις, λόγω μη εκπλήρωσης της στρατιωτικής υποχρέωσης ή νόμιμης απαλλαγής από αυτήν (ΣτΕ 2873/2014), ή την υποχρέωση να ανέχεται ο στρατεύσιμος ιατρικές επεμβάσεις ή εξετάσεις, οι οποίες έχουν ως σκοπό να επιτύχουν, προληπτικά ή αποκαταστατικά, τη διατήρηση της ικανότητάς του να φέρει όπλα (ΣτΕ Π.Ε. 652/1994, ΤοΣ 1995, σελ. 205. Βλ. και Σ. Κοφίνη, όπ. π., σελ. 336. Βλ., ομοίως, για το θέμα της ισότητας στη στρατολογική υποχρέωση, Π. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, 2012, σελ. 1089-1091, Κ. Χρυσόγονο, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2023, σελ. 227 επ.).

Δ. Το δικαίωμα εκπλήρωσης εναλλακτικής πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας αναγνωρίσθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα με τον ν. 2510/1997, δυνατότητα, όμως, εκπλήρωσης άοπλης στρατιωτικής θητείας για θρησκευτικούς λόγους προέβλεπε, ήδη, ο ν. 731/1977. Ο ν. 2510/1997 συμπεριέλαβε,

για πρώτη φορά, και όσους επικαλούνται τις ιδεολογικές τους πεποιθήσεις προκειμένου να μην εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις για λόγους συνείδησης. Το ζήτημα των αντιρρησιών συνείδησης ρυθμίστηκε, στο σύνολό του, με τον ν. 3421/2005 (Κεφάλαιο Ι, άρθρα 59-65). Οι οικείες ρυθμίσεις του ν. 3421/2005 αντικαθίστανται από τις ρυθμίσεις του Κεφαλαίου Ι΄ του Μέρους Θ΄ του νομοσχεδίου.

Ο νομικός προβληματισμός επί του ζητήματος στη χώρα μας επικεντρώθηκε, μέχρι και την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, στη διερεύνηση της δυνατότητας αναγνώρισης της αντίρρησης συνείδησης, υπό το πρίσμα των άρθρων 4 παρ. 6 και 13 παρ. 4 του Συντάγματος (βλ., ενδεικτικώς, Ν. Αλιβιζάτο, Αντιρρησίες συνείδησης και στρατιωτική θητεία, ΝοΒ, 1988, σελ. 519, Γ. Παπαδημητρίου, Σύνταγμα και εναλλακτική κοινωνική θητεία, Υπεράσπιση, 1991, σελ. 579, Κ. Λυκοβαρδή, Η αντίρρηση συνείδησης στη στρατιωτική θητεία. Η αντιμετώπιση του ζητήματος στην ελληνική και τις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις υπό το πρίσμα των εξελίξεων στα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ΤοΣ, 2000, σελ. 461). Μετά την εισαγωγή της ερμηνευτικής, υπό το άρθρο 4 του Συντάγματος, δήλωσης που ορίζει ότι «[η] διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας», το ζήτημα της συνταγματικότητας της εναλλακτικής κοινωνικής πολιτικής υπηρεσίας (η άοπλη θητεία δεν έθεσε ποτέ με τέτοια ένταση ζήτημα αντισυνταγματικότητας), έχει οριστικώς λυθεί, δοθέντος ότι η θεσμοθέτηση της εναλλακτικής υπηρεσίας αποτελεί πλέον συνταγματικώς ανεκτή δυνατότητα του νομοθέτη.

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η προσθήκη ερμηνευτικής δήλωσης στο άρθρο 4 του Συντάγματος, καθώς και τα άρθρα 4 παρ. 2 β΄ και 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και 10 παρ. 2 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν ιδρύουν ατομικό δικαίωμα απαλλαγής από την υποχρέωση στράτευσης των ικανών να φέρουν όπλα, ασκούμενο μάλιστα με την απλή επίκληση αντιρρήσεων συνείδησης, αλλά απλώς ευχέρεια απαλλαγής τους, η οποία υφίσταται υπό τους όρους και προϋποθέσεις που θεσπίζει ο νομοθέτης (βλ., ενδεικτικά, ΣτΕ 940/2015, 4276/2009, 3340/2008). Κατά τούτο, επιτρέπεται η έκπτωση από το δικαίωμα εκπλήρωσης άοπλης ή εναλλακτικής θητείας του αντιρρησία συνείδησης που δεν τηρεί τις προβλεπόμενες στον νόμο υποχρεώσεις του (ΣτΕ 2838/2015, 1205/2003. Βλ., σχετικώς, και Σ. Κοφίνη, όπ. π., σελ. 337).

Ε. Με τις ρυθμίσεις του Μέρους ΙΑ΄ ρυθμίζεται εκ νέου για τις Ελληνίδες η δυνατότητα κατάταξης με σκοπό την εθελοντική παροχή στρατιωτικής υπηρεσίας. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση επί του νομοσχεδίου «[η] ανάγκη για θεσμοθέτηση της εθελοντικής κατάταξης γυναικών προκύπτει από τη συνταγματική επιταγή περί ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, υπό την έννοια του μη αποκλεισμού των γυναικών από τη δυνατότητα κατάταξης για παροχή στρατιωτικής υπηρεσίας, αλλά και για λόγους αξιοποίησης των γυναικών στην ενίσχυση της στελέχωσης των μονάδων του Στρατού Ξηράς και συνακόλουθα της άμυνας της Χώρας» (Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 245).

Σημειώνεται συναφώς ότι σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν.δ. 705/1977 υφίσταται υποχρέωση των γυναικών σε στράτευση μόνο σε καιρό πολέμου ή επιστράτευσης. Σύμφωνα με τη νομολογία «η καθιερούμενη από την στρατολογική νομοθεσία διάκριση ως προς την υποχρέωση εκπληρώσεως στρατιωτικής υπηρεσίας η οποία για τις γυναίκες μπορεί να επιβληθεί κατ' εξαίρεση, μόνο σε περίπτωση πολέμου ή επιστρατεύσεως, είναι δικαιολογημένη εν όψει των διαφορών των δύο φύλων, οι οποίες επιτρέπουν κατ' αρχήν την διαφορετική μεταχείρισή τους στο ζήτημα αυτό σε καιρό ειρήνης. Συνεπώς, η διαφοροποίηση αυτή, δικαιολογούμενη από αποχρώντες λόγους, δεν αντικείται στην συνταγματική αρχή της ισότητας (βλ. ΣτΕ 2476/1986)» (ΣτΕ 2061/2006, σκέψη 6). Εξ άλλου, σύμφωνα με το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ενωσιακό δίκαιο δεν απαγορεύει την επιβολή της υποχρέωσης εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας μόνο στους άνδρες (C-186/01, Dory, 11.3.2003).

Υποστηρίζεται, εντούτοις και η άποψη ότι η αναφορά στο άρθρο 4 παρ. 6 του Συντάγματος σε «[κ]άθε Έλληνα[] που μπορεί να φέρει όπλα» ορθό θα ήταν να θεωρηθεί ότι καταλαμβάνει και τις γυναίκες δοθέντος ότι και οι γυναίκες μπορούν να φέρουν όπλα (βλ. Κ. Χρυσόγονο, όπ. π., σελ. 233 πρβλ. και Η. Κουβαρά, όπ. π., σελ. 87) και εντάσσονται στις ένοπλες δυνάμεις (βλ. Σ. Κοφίνη, όπ. π., σελ. 321) και, επομένως, δεν εμποδίζεται ο νομοθέτης από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 6 του Συντάγματος να εισαγάγει τη στρατιωτική θητεία των γυναικών (βλ. .Π. Δαγτόγλου, όπ. π., σελ. 1090).

III. Παρατηρήσεις επί των άρθρων και των τίτλων

1. Επί του τίτλου του Μέρους Ε΄, του Μέρους Ζ΄, του Κεφαλαίου Β΄ του Μέρους Ζ΄, και του Κεφαλαίου Γ΄ του Μέρους Ι΄

Στους τίτλους του Μέρους Ε΄, του Μέρους Ζ΄, του Κεφαλαίου Β΄ του Μέρους Ζ΄, και του Κεφαλαίου Γ΄ του Μέρους Ι΄, οι λέξεις «μετατάξεις» «κα-

ταστάσεις», «τοποθετήσεις» και «μεταθέσεις» θα έπρεπε να τεθούν στον ενικό.

2. Επί του άρθρου 7 παρ. 4

Στην προτεινόμενη ρύθμιση της παρ. 4 του άρθρου 7 τίθεται η φράση «(...) σύμφωνα με το άρθρο 242 του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2020, Α' 95)». Η αναφορά του έτους 2020 πρέπει να αντικατασταθεί με την αναφορά στο έτος 2019, καθόσον ο ν. 4619 με τον οποίο κυρώθηκε ο Ποινικός Κώδικας ψηφίσθηκε στις 06.06.2019 και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στο Τεύχος Α' και Φύλλο 95 στις 11.06.2019 (και 16.07.2019 στο Φύλλο 122, του Τεύχους Α', λόγω διόρθωσης σφαλμάτων).

3. Επί του άρθρου 11 παρ. 1, 19 και 26 παρ. 4

Με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 11 ορίζεται ότι «[ο]ι αξιωματικοί κρίνονται για προαγωγή εφόσον έχουν συμπληρώσει τον ελάχιστο χρόνο παραμονής στον βαθμό τους, ή τον ελάχιστο χρόνο συνολικής πραγματικής υπηρεσίας αξιωματικού. Ο χρόνος αυτός έχει ως εξής: (...) στ) τέσσερα (4) έτη στον βαθμό του Συνταγματάρχη και αντιστοίχων και τριάντα ένα (31) έτη συνολικής υπηρεσίας αξιωματικού». Περαιτέρω, με το άρθρο 19 ορίζεται ότι «[ο]ι αξιωματικοί κρίνονται κάθε έτος στις τακτικές κρίσεις, οι οποίες διενεργούνται τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο, εφόσον πληρούν μία από τις παρακάτω τυπικές προϋποθέσεις: (...) γ) είναι Συνταγματάρχες και αντίστοιχοι και μέχρι την 30η Απριλίου του έτους των κρίσεων συμπληρώνουν τουλάχιστον ένα (1) έτος παραμονής στον βαθμό τους (...)». Ακολούθως, με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 26 ορίζεται ότι «[ο]ι προαγωγές σε θέσεις ανώτατων αξιωματικών διενεργούνται άμεσα, ανεξάρτητα από τη συμπλήρωση του ελάχιστου χρόνου παραμονής στον βαθμό ή συνολικής υπηρεσίας αξιωματικού».

Από τη γραμματική διατύπωση και τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων, τίθεται ερώτημα ως προς τον ελάχιστο απαιτούμενο χρόνο παραμονής στο βαθμό του Συνταγματάρχη ή της συνολικής υπηρεσίας αξιωματικού προκειμένου να κριθεί σε τακτικές κρίσεις για ανώτατο βαθμό. Τέλος, η διατύπωση της διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 26 θέτει περαιτέρω ερώτημα ως προς την εφαρμογή της και στις λοιπές περιπτώσεις προαγωγών ανωτάτων αξιωματικών [Ταξίαρχου (περ. ζ' της παρ. 1 του άρθρου 11) σε Υποστράτηγο, Υποστρατήγου (περ. η της παρ. 1 του άρθρου 11) σε Αντιστράτηγο], που απαιτείται ελάχιστος χρόνος παραμονής στο βαθμό ή συνολικής υπηρεσίας αξιωματικού, του προτεινόμενου άρθρου 11.

4. Επί των άρθρων 20 παρ. 5, 28 παρ. 6 και 29 παρ. 3

α. Σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 20 «[ο]ι αξιωματικοί [(με βαθμό Υποστρατήγου και αντίστοιχοι και Ταξίαρχου και αντίστοιχοι, οι οποίοι είναι κατάλληλοι για την άσκηση των καθηκόντων τους και επιθυμούν να παραμείνουν στον βαθμό και στη θέση την οποία υπηρετούν, χωρίς δυνατότητα περαιτέρω προαγωγής, δύναται να κριθούν ως "διατηρητέοι επί θητεία")], οι οποίοι υπηρετούν στις θέσεις που καθορίζονται με την απόφαση της παρ. 6 του άρθρου 28, υποβάλλουν μέχρι την 31η Δεκεμβρίου κάθε έτους αναφορά με την οποία γνωστοποιούν τη βούλησή τους, εφόσον δεν κριθούν ως "προακτέοι κατ' εκλογή" στις κρίσεις του επόμενου έτους, να κριθούν ως "διατηρητέοι επί θητεία". Η αναφορά αυτή είναι ελεύθερα ανακλητή οποτεδήποτε».

Επισημαίνεται ότι, αφενός, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 28, «[μ]ε απόφαση του ΣΑΓΕ καθορίζονται τον Νοέμβριο του προηγούμενου έτους των κρίσεων οι θέσεις, οι οποίες μπορεί να καλυφθούν με αξιωματικούς που επιθυμούν να κριθούν ως "διατηρητέοι επί θητεία", για την εφαρμογή της παρ. 3 του άρθρου 18», και, αφετέρου, ότι οι κρίσεις από τα Ανώτατα Συμβούλια Κρίσεων ολοκληρώνονται μέχρι την 10η Απριλίου εκάστου έτους.

Δεδομένης της δυνατότητας υποβολής αναφοράς από τους ανωτέρω αξιωματικούς, πριν από την έναρξη των εργασιών των Ανωτάτων Συμβουλίων Κρίσεων, προκειμένου να παραμείνουν στον βαθμό και τη θέση τους, εφόσον δεν κριθούν προακτέοι κατ' εκλογή, και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η άνω αναφορά θα εξετάζεται από τα οικεία Συμβούλια, για το αποτέλεσμα της κρίσης των και της έκδοσης απόφασης, προβληματισμό δημιουργεί η προβλεπόμενη, στο τελευταίο εδάφιο της διάταξης, δυνατότητα απρόθεσμης και ελεύθερης ανάκλησής της, η οποία, για λόγους ασφάλειας δικαίου και ορθής εφαρμογής της, χρήζει περαιτέρω διευκρίνισης.

β. Περαιτέρω, με τη μεταβατική διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 29 ορίζεται ότι «[ε]ιδικά για τις κρίσεις του έτους 2026, οι θέσεις της παρ. 3 του άρθρου 18 καθορίζονται μέχρι την 31η.12.2025». Οι συγκεκριμένες θέσεις αφορούν τους ως άνω αξιωματικούς που κρίνονται ως «διατηρητέοι επί θητεία», και οι θέσεις που δύναται να καταλάβουν δεν έχουν προσδιορισθεί. Δεδομένου ότι έχει παρέλθει η προθεσμία της 31ης.12.2025, και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ η διάταξη, για λόγους εφαρμογής της διάταξης και ασφάλειας δικαίου, κρίνεται σκόπιμο να τροποποιηθεί η ανωτέρω ημερομηνία σε ημερομηνία μεταγενέστερη της θέσης σε ισχύ του νόμου.

5. Επί του άρθρου 21 παρ. 3

Με τις διατάξεις του άρθρου 21 καθορίζεται η διαδικασία κρίσεων των αξιωματικών ενώπιον των αρμόδιων Συμβουλίων κρίσεων. Ειδικότερα, στην παρ. 3 ορίζεται ότι «[ε]άν για κάποιον από τους κρινόμενους δεν τέθηκαν υπόψη του αρμόδιου συμβουλίου κρίσεων ουσιώδη στοιχεία, το συμβούλιο αυτό βεβαιώνει στα πρακτικά την έλλειψη και αναβάλλει την κρίση του μέχρι να προσκομιστούν τα ελλείποντα στοιχεία σε επόμενη συνεδρίαση και πάντως όχι για περισσότερο από τρεις (3) μήνες. Στην επόμενη συνεδρίαση το αρμόδιο συμβούλιο κρίσεων αποφασίζει οριστικά και η κρίση του ανατρέχει στον χρόνο της αρχικής συνεδρίασης».

Επισημαίνεται ότι η διάταξη καταλαμβάνει όλα τα Συμβούλια κρίσεων των αξιωματικών, και συγκεκριμένα, το Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (ΣΑΓΕ) Κρίσεων Αξιωματικών, το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο (ΑΣΣ) Κρίσεων, το Ανώτατο Ναυτικό Συμβούλιο (ΑΝΣ) Κρίσεων, το Ανώτατο Αεροπορικό Συμβούλιο (ΑΑΣ) Κρίσεων και τα Συμβούλια Προαγωγών Αξιωματικών (ΣΠΑ).

Δεδομένου ότι η καταληκτική ημερομηνία για την ολοκλήρωση των τακτικών κρίσεων είναι, για το πρώτο εκ των άνω, η 10η Μαρτίου εκάστου έτους τακτικών κρίσεων (παρ. 4 του άρθρου 14), και για τα λοιπά, η 10η Απριλίου, και αφού έχει ολοκληρώσει το ΣΑΓΕ τις κρίσεις (παρ. 11 του άρθρου 15 και στην παρ. 5 του άρθρου 16), ερωτάται, αν, κατά την εφαρμογή της διάταξης της παρ. 3 του άρθρου 21, που προβλέπει ότι τα τυχόν ελλείποντα στοιχεία πρέπει να προσκομισθούν, για να μπορέσουν να συνεδριάσουν τα Συμβούλια εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών, θα πρέπει να παρέχεται επιπλέον χρόνος στα άνω Συμβούλια, ώστε να μπορούν να ολοκληρώσουν τις εργασίες και τις κρίσεις τους εμπροθέσμως, χωρίς να επέρχονται δυσμενείς συνέπειες, όπως λόγου χάριν πλημμελής άσκηση των καθηκόντων των μελών τους, ή υπέρβαση του χρόνου άσκησης της σχετικής αρμοδιότητας.

6. Επί των άρθρων 29 παρ. 2, 5 και 6, 31 παρ. 3, 71 και 301 παρ. 1 και 2

Με την παρ. 1 του άρθρου 31 του Μέρους Β΄ ορίζεται ότι, μεταξύ άλλων, «[α]πό την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργούνται: α) τα άρθρα 3, 9 έως 29, 31 έως 34, 36 και 37 του ν. 3883/2010 (Α΄ 167) (...)». Ακολούθως, με το άρθρο 71 εισάγεται μεταβατική διάταξη, με την οποία ορίζεται ότι «[μ]έχρι την 31η.12.2028 οι μετατάξεις μόνιμων υπαξιωματικών και ΕΠΟΠ των Κλάδων των ΕΔ και του ΚΣ Πληροφορικής διεξάγονται με τη διαδικασία, τους όρους και τις προϋποθέσεις των άρθρων 9 έως 13 του ν. 3883/2010». Εν συνεχεία, με τις παρ. 2, 5 και 6 του άρθρου 29 ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «[μ]έχρι την έναρξη ισχύος της υποπερ. εβ) της περ. ε) της παρ. 1 του αρ-

θρου 11 του παρόντος εφαρμόζεται η περ. ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 27 του ν. 3883/2010 (Α΄ 167)», «[μ]έχρι την έκδοση της απόφασης της παρ. 3 του άρθρου 28 του παρόντος, εξακολουθεί να ισχύει η παρ. 16 του άρθρου 36 του ν. 3883/2010» και «[μ]έχρι την έκδοση της απόφασης της παρ. 4 του άρθρου 28 του παρόντος, εξακολουθεί να ισχύει το άρθρο 28 του ν. 3883/2010», αντίστοιχα. Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 1 και 2 του άρθρου 301, η έναρξη ισχύος του νόμου για τα άρθρα 29, 31 και 71 ορίζεται από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, και ειδικότερα για την υποπερ. εβ) της περ. ε) της παρ. 1 του άρθρου 11, αρχίζει την 1η.1.2037.

Για λόγους ασφάλειας δικαίου και εφαρμογής των άνω διατάξεων, θα ήταν σκόπιμο, να αναδιατυπωθεί στο ορθό η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 31, προκειμένου να καθίσταται σαφές το νομικό πλαίσιο που θα διέπει, τόσο, τη μετάταξη των άνω μόνιμων υπαξιωματικών και ΕΠ.ΟΠ. του άρθρου 71, όσο και τον υπολογισμό του ελάχιστου χρόνου παραμονής στο βαθμό του Αντισυνταγματάρχη (της υποπερ. εβ) της περ. ε) της παρ. 1 του άρθρου 11), καθώς και την αρχαιότητα μεταξύ Ιπταμένων Ανθυποσηναγών που αποφοίτησαν από την ίδια τάξη της ΣΙ (της υποπερ. γζ) της περ. γ) της παρ. 3 του άρθρου 8).

7. Επί των άρθρων 32, 36, 39, 57, 59, Παραρτήματος Α΄ και Β΄

Στα Μέρη Γ΄ (άρθρα 32-56) και Δ΄ (άρθρα 57-65) ρυθμίζεται η εξέλιξη και σταδιοδρομία των μόνιμων υπαξιωματικών και των Επαγγελματιών οπλιτών, αντίστοιχα, με κατάργηση των ισχυουσών ρυθμίσεων του ν.δ. 445/1974 και του άρθρου 8 του ν. 2936/2001.

Ως προς τους μόνιμους υπαξιωματικούς, ανώτερος καταληκτικός βαθμός ορίζεται αυτός του Ανθυπασπιστή (άρθρο 39), αντί του Αντισυνταγματάρχη, σύμφωνα με το ισχύον καθεστώς (βλ. Παράρτημα Α΄ του νομοσχεδίου). Η ρύθμιση αφορά και τους υπηρετούντες Ανθυπασπιστές, Υπαξιωματικούς και Αξιωματικούς που προέρχονται από υπαξιωματικούς. Ως μεταβατική ρύθμιση για τις δυνατότητες εξέλιξης των ανωτέρω υπηρετούντων, σύμφωνα με το άρθρο 36, προσαρτάται το Παράρτημα Α΄ του νομοσχεδίου, κατά το οποίο ο καταληκτικός βαθμός εξέλιξης για τους υπηρετούντες μειώνεται, σταδιακά, έως το έτος 2046.

Αντίστοιχα, ως προς την εξέλιξη των Εθελοντών Μακράς Θητείας (Ε.Μ.Θ.) και των Επαγγελματιών Οπλιτών (ΕΠ.ΟΠ.), προσαρτάται το Παράρτημα Β΄ (βλ. άρθρο 59 παρ. 3) του νομοσχεδίου, ως μεταβατική ρύθμιση, κατά το οποίο ο καταληκτικός βαθμός εξέλιξης για τους υπηρετούντες μειώνεται, επίσης σταδιακά, έως το έτος 2046.

Παράλληλα, διατηρούνται ρυθμίσεις που αφορούν στη δυνατότητα, υπό

προϋποθέσεις, μετάταξης μόνιμων υπαξιωματικών στο Σώμα των αξιωματικών (άρθρο 66), και μετάταξης ΕΠ.ΟΠ. στο Σώμα μόνιμων υπαξιωματικών (άρθρο 67).

Εν προκειμένω, πρόκειται περί ανατροπής ισχύοντος καθεστώτος εξέλιξης ως προς τους υπαξιωματικούς και τους ΕΠ.ΟΠ., ο καταληκτικός βαθμός των οποίων θα μειώνεται, σταδιακά, έως την πλήρη εφαρμογή του νέου νομοθετικού πλαισίου το έτος 2046.

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση επί του νομοσχεδίου, επιδιώκεται η «αναμόρφωση του πλαισίου σταδιοδρομίας και εξέλιξης των αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων και η προσαρμογή του στις σύγχρονες απαιτήσεις των ΕΔ» (Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 243). Πρόκειται, δηλαδή, περί αναμόρφωσης που αφορά κρατική υπηρεσία και, μάλιστα, του στενού πυρήνα του Κράτους, όπως είναι οι Ένοπλες Δυνάμεις.

Επισημαίνεται, καταρχάς, ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, «η επί μακρόν διατήρηση της ισχύος ενός ευνοϊκού για ορισμένη κατηγορία προσώπων νομοθετικού καθεστώτος δεν αποτελεί, κατά το Σύνταγμα, πρόσκομμα για την μεταβολή του, δεδομένου ότι ο συνταγματικός νομοθέτης, όπου ηθέλησε να θεσπίσει περιορισμούς στο περιεχόμενο της ρυθμιστικής δράσης του κοινού νομοθέτη, εξεφράσθη ρητώς και ειδικώς (βλ. άρθρο 78 παρ. 2 του Συντάγματος) και, συνεπώς, ένας γενικός περιορισμός της νομοθετικής λειτουργίας στηριζόμενος σε μόνο το επισφαλές κριτήριο του ευνοϊκού για ορισμένη κατηγορία προσώπων χαρακτήρα μίας υφισταμένης ρύθμισης θα κατέληγε, ενόψει της ευρύτητάς του, στην διαιώνισή της και θα οδηγούσε στην παράλυση της δράσης του κοινού νομοθέτη και στην ματαίωση της, κατά το Σύνταγμα, αποστολής του να ρυθμίζει τις έννομες σχέσεις, σύμφωνα με τις επιταγές του δημοσίου συμφέροντος, όπως διαμορφώνονται από τις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες και αντιλήψεις (ΣτΕ 7/1997, 12/1999, 2347/2000, 3675/2001, 1466/2003, 1434/2005, 1786/2012, 376/2013, 16/2015 Ολομ., 2100/2019 Ολομ., 1822/2020 Ολομ.). Εξ άλλου, ο κοινός νομοθέτης δεν κωλύεται, κατ' αρχήν, από την συνταγματική αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης να εισάγει ρυθμίσεις διαφορετικές από αυτές που ίσχυαν στο παρελθόν και προς τις οποίες είχαν προσαρμοσθεί ή αποβλέψει οι διοικούμενοι, έστω και αν θίγονται υφιστάμενα δικαιώματα ή συμφέροντα αυτών, αρκεί η επιχειρούμενη ρύθμιση να χωρεί κατά τρόπο γενικό, απρόσωπο και αντικειμενικό (ΣτΕ 16, 3353/2015 Ολομ., 2100/2019 Ολομ., 1822/2020 Ολομ.)» (ΣτΕ Ολ. 1831/2021). Περαιτέρω, έχει κριθεί ότι «η θέσπιση μεταβατικών διατάξεων - ιδίως όταν πρόκειται για θέματα οργάνωσης και στελέχωσης δημοσίων υπηρεσιών όπως εν προκειμένω - ανάγεται στην ευρεία ευχέρεια που έχει ο νομοθέτης, κοινός ή κανονιστι-

κός, κατά την επιλογή των σχετικών ρυθμίσεων με γνώμονα την, κατά την ουσιαστική εκτίμησή του, καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, ο τρόπος δε άσκησης της ευχέρειας αυτής εκφεύγει κατ' αρχήν των ορίων του ακυρωτικού ελέγχου (πρβλ. ΣτΕ 1882 - 3/2017 επτ.)» (ΣτΕ 626/2018).

Έχει, επίσης, κριθεί ότι «η αρχή της ασφάλειας του δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και θεμελιώνεται ιδίως στις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος και ειδικότερη εκδήλωση της οποίας αποτελεί η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου, επιβάλλει σαφήνεια και προβλέψιμη εφαρμογή των εκάστοτε θεσπιζόμενων κανονιστικών ρυθμίσεων. Η ως άνω θεμελιώδης αρχή της ασφάλειας δικαίου πρέπει να τηρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα, όταν πρόκειται για διατάξεις που δύνανται να επιφέρουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στους διοικούμενους» (ΣτΕ Ολ. 1833/2021, ΣτΕ Ολ. 1738/2017). Εξ άλλου, με την υπ' αρ. 734/2020 απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου κρίθηκε ότι «[σ]ε περίπτωση αιφνίδιας και απρόβλεπτης μεταβολής επί το δυσμενέστερο μιας σταθερά διαμορφωμένης από τον νομοθέτη νομικής ή πραγματικής κατάστασης, η αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εκφράζεται με τη θέσπιση μεταβατικής φύσης διατάξεων στο πλαίσιο εφαρμογής του νέου νομοθετικού καθεστώτος, προς διασφάλιση αυτών που πλήττονται από τις νέες ρυθμίσεις (πρβλ. ΣτΕ 12/1999, 171/2006, 1468/2012, 2328/2013), έτσι ώστε, ενόψει και της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, να τηρείται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του υπερκείμενου δημοσίου συμφέροντος που υπηρετείται με την αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου και των δικαιωμάτων των θιγόμενων από αυτήν» (ΕλΣυν Ολ. 734/2020). Επίσης, σε παλαιότερη απόφασή του το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι «δεν είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή, η διαρκούσης της φοιτήσεως σε συγκεκριμένη σχολή ή τμήμα της ανωτάτης ή ανωτέρας εκπαιδεύσεως, μεταβολή του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος και συνεπεία αυτής μεταβολή αντικειμένου επισημονικής ενασχολήσεως διά της υποχρεωτικής κατανομής σε άλλο τμήμα ή σχολή των ήδη φοιτούντων στη συγκεκριμένη σχολή ή τμήμα, οι οποίοι καλοπίστως απέβλεψαν στο υφιστάμενο κατά το χρόνο της εισόδου των νομοθετικό καθεστώς, κάμψις δε της προαναφερομένης απαγορεύσεως είναι δυνατή μόνο εφόσον συντρέχουν αποχρώντες λόγοι δημοσίου συμφέροντος» (ΣτΕ 906/1995).

Υπό το φως των ανωτέρω, θέμα προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης μπορεί να ανακύπτει όταν η εκάστοτε ρύθμιση δεν χωρεί κατά τρόπο γενικό, απρόσωπο και αντικειμενικό ή/και όταν δεν συντρέχουν αποχρώντες λόγοι δημοσίου συμφέροντος ή/και όταν δεν υφίστανται προσή-

κουσες μεταβατικές ρυθμίσεις που θα μειώνουν, στο μέτρο του δυνατού, τις δυσμενείς για τους διοικουμένους συνέπειες, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη εκ μέρους των διοικουμένων σημαντικής δραστηριότητας και τη δημιουργία, εν τοις πράγμασι, καταστάσεων τέτοιων, που η ανατροπή τους να συνεπάγεται υπέρμετρη αναστάτωση της ζωής των ενδιαφερομένων (Βλ., σχετικά, Κ. Χρυσόγονο, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2023, σελ. 271-277, Γ. Κατρούγκαλο, Η προστασία της εμπιστοσύνης του πολίτη προς το Κράτος, Διδικ 1993, σελ. 948-949. Βλ., επίσης, ΔτΑ 2003, τεύχος εκτός σειράς, Κράτος Δικαίου και Προστατευόμενη Εμπιστοσύνη, με μελέτες Π. Παραρά, Ε. Σπηλιωτόπουλου, Κ. Χρυσόγονου/Γ. Πινακίδη, Α. Γέροντα, Π. Λαζαράτου, Μ. Αυγουστιανάκη, Γ. Κατρούγκαλου, Ε. Πρεβεδούρου, Σ. Βλαχόπουλου).

8. Επί του άρθρου 45 παρ. 1

Στην ανωτέρω διάταξη απαντά ο όρος «συστήνεται» Συμβούλιο Μόνιμων Υπαξιωματικών Γενικών Επιτελείων, ο οποίος θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τον από μακρού χρόνου χρησιμοποιούμενο όρο «συνιστάται».

9. Επί του άρθρου 64 παρ. 1

Με την παρ. 1 του άρθρου 64 ορίζεται ότι «[μ]ε απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, η οποία εκδίδεται μετά από εισήγηση του ΣΑΓΕ, καθορίζονται τα ουσιαστικά και τα τυπικά προσόντα των ΕΠΟΠ, ο τύπος και το περιεχόμενο των εκθέσεων αξιολόγησης, των σημειωμάτων ικανότητας και των ειδικών εκθέσεων απόλυσης, τα αρμόδια όργανα, καθώς και κάθε άλλο θέμα σχετικό με την εφαρμογή του άρθρου 58 και της παρ. 3 του άρθρου 61».

Κατά την έννοια του άρθρου 43 παρ. 2 εδάφιο β΄ του Συντάγματος, επιτρέπεται να ορισθούν, με ειδική και ορισμένη εξουσιοδότηση, ως φορείς άσκησης κανονιστικής αρμοδιότητας, εκτός από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, και άλλα όργανα της διοίκησης, εφόσον πρόκειται για «ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό». Επισημαίνεται, εξ άλλου, ότι η ευρύτητα της εξουσιοδότησης, της οποίας το περιεχόμενο είναι ορισμένο, ουδόλως επηρεάζει το κύρος της (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 941/2008, 2304/1995 κ.ά.). «Ως ειδικότερα θέματα θεωρούνται εκείνα τα οποία αποτελούν, κατά το περιεχόμενό τους και σε σχέση προς την ουσιαστική ρύθμιση που περιέχεται στο νομοθετικό κείμενο, μερικήτερη περίπτωση ορισμένου θέματος που αποτελεί το αντικείμενο της νομοθετικής ρύθμισης. Απαιτείται, επομένως, στην περίπτωση αυτή, να περιέχει το νομοθετικό κείμενο όχι απλώς τον καθ' ύλην προσδιορισμό του αντικειμένου της εξουσιοδότησης αλλά, επί πλέον, και την ουσιαστική ρύθμισή του, έστω και σε γενικό, ορισμένο, όμως, πλαίσιο σύμφωνα προς το ο-

ποίο θα ενεργήσει η Διοίκηση προκειμένου να ρυθμίσει τα μερικότερα θέματα» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 3013/2014, 775, 2150, 2148, 2090/2015, 1804/2017, 1284/2022 κ.ά.). Το κριτήριο περί του χαρακτηρισμού ενός θέματος ως «ειδικότερου» ή μη μπορεί να είναι είτε ποσοτικό, σε σχέση με το κύριο αντικείμενο της νομοθετικής ρύθμισης, είτε ποιοτικό, συναρτώμενο προς τη σπουδαιότητα του προς ρύθμιση καταλειπόμενου ζητήματος. Εξ άλλου, «οι ανωτέρω ουσιαστικές ρυθμίσεις μπορούν να υπάρχουν τόσο στις διατάξεις του εξουσιοδοτικού νόμου όσο και σε διατάξεις άλλων νόμων σχετικών με τα θέματα που αποτελούν αντικείμενο της νομοθετικής εξουσιοδότησης» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 3404/2014, 1749/2016, 705/2020 κ.ά. Βλ., σχετικά, Κ. Μαυριά, Συνταγματικό Δίκαιο, 6η έκδ., 2021, σελ. 223-224 και Α. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, 5η έκδ., 2020, παρ. 440). Ως λεπτομερειακά θεωρούνται τα ζητήματα που αφορούν «τη θέσπιση όλως δευτερευουσών και επομισιωδών ρυθμίσεων», επί κύριων και ουσιωδών ρυθμίσεων που πρέπει να έχουν τεθεί από τον ίδιο τον νομοθέτη, τεχνικού δε χαρακτήρα είναι τα θέματα που αφορούν τη θέσπιση ρυθμίσεων για τις οποίες είναι κατ' αρχήν απαραίτητη η παρέμβαση τεχνικού οργάνου (βλ. ΣτΕ 2820/1999, 2967/1999, βλ., σχετικά Κ. Μαυριά, Συνταγματικό Δίκαιο, 6η έκδ., 2021, σελ. 223-224). «Τέλος, για το συνταγματικό κύρος της νομοθετικής εξουσιοδότησεως δεν απαιτείται οπωσδήποτε να διαγράφει η ίδια ή με παραπομπή σε άλλη διάταξη νόμου βασικές αρχές και κατευθύνσεις στο πλαίσιο των οποίων οφείλει να κινηθεί η Διοίκηση κατά την κανονιστική ρύθμιση των θεμάτων αυτών» (βλ. ΣτΕ 1125/2020, ΣτΕ Ολομ. 3404/2014, ΣτΕ 2307/2018).

Παρατηρείται ότι γίνεται γενική αναφορά σε «κάθε άλλο θέμα σχετικό με την εφαρμογή» των διατάξεων περί τακτικής και έκτακτης αξιολόγησης των ΕΠ.ΟΠ., και της επιλογής τους για προαγωγή, χωρίς ρύθμιση για τα προσόντα, τον τύπο και το περιεχόμενο των εκθέσεων αξιολόγησης ή απόλυσης, και τα αρμόδια όργανα. Συναφώς, λόγω της φύσης της αξιολόγησης, που συναρτάται με την προαγωγή, διατήρηση στο σώμα ή αποστράτευση των ΕΠ.ΟΠ., δηλαδή, με την υπηρεσιακή εξέλιξή τους ή τη λύση της υπηρεσιακής τους σχέσης, ερωτάται αν τα ανωτέρω αποτελούν ζητήματα ειδικότερα ή λεπτομερειακού χαρακτήρα που δύνανται να καθορίζονται με απόφαση υπουργού, αντί προεδρικού διατάγματος.

10. Επί του άρθρου 70

Με τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 70 ορίζεται, αφενός, ότι «[μ]ε απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, η οποία εκδίδεται μετά από πρόταση του οικείου ανώτατου συμβουλίου, προκηρύσσονται οι θέσεις που

μπορούν να καλυφθούν με μετάταξη και καθορίζονται οι ειδικότητες και τα προσόντα των μετατασσόμενων, η διαδικασία, η προθεσμία, τα κριτήρια επιλογής και κάθε άλλο θέμα σχετικό με την εφαρμογή του παρόντος Μέρους», και, αφετέρου, ότι «[μ]ε απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, η οποία εκδίδεται μετά από πρόταση του Αρχηγού του οικείου ΓΕ, εξειδικεύονται κατά Κλάδο και ΚΣ τα κριτήρια των μετατάξεων του άρθρου 68, ανάλογα με τις συνθήκες λειτουργίας και τις ειδικότερες ανάγκες των ΕΔ, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα», αντίστοιχα.

Εν προκειμένω, με την απόφαση της παρ. 1 του άρθρου 70, καθορίζονται οι ειδικότητες και τα προσόντα των ενδιαφερομένων προς μετάταξη, όπως και η διαδικασία, τα κριτήρια επιλογής και οι συνολικές θέσεις που δύνανται να καλυφθούν με μετάταξη. Με την απόφαση της παρ. 2 εξειδικεύονται τα κριτήρια της απόφασης της παρ. 1.

Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην κατά τα ανωτέρω υπ' αριθμ. 9 παρατήρηση, η νομοθετική εξουσιοδότηση, κατ' άρθρο 43 παρ. 2 του Συντάγματος, «πρέπει να είναι ειδική και ορισμένη, δηλαδή να προβαίνει σε συγκεκριμένο προσδιορισμό του αντικειμένου της και να καθορίζει τα όριά της σε σχέση προς αυτό. Η εξουσιοδοτική, επομένως, διάταξη πρέπει να μην είναι γενική και αόριστη, ασχέτως αν είναι ευρεία ή στενή, αν περιλαμβάνει δηλαδή μεγάλο ή μικρό αριθμό περιπτώσεων, τις οποίες η Διοίκηση μπορεί να ρυθμίσει κανονιστικώς βάσει της νομοθετικής εξουσιοδότησεως» (βλ. ενδεικτικά ΣΤΕ 510/2019, σκέψ. 13).

Εν προκειμένω, παρατηρείται ότι η ρύθμιση της διαδικασίας και των κριτηρίων επιλογής που αφορούν τις μετατάξεις, χωρίς αναφορά στο κείμενο του νομοσχεδίου σε κριτήρια ή γενικές κατευθύνσεις ρύθμισής τους, δημιουργεί προβληματισμό ως προς το κατά πόσον η ως άνω εξουσιοδότηση παρίσταται επαρκώς ειδική και, ιδίως, ορισμένη.

11. Επί του άρθρου 72

Σύμφωνα με το άρθρο 72, «[σ]τις διατάξεις του παρόντος Μέρους υπάγονται τα στελέχη των ΕΔ». Για λόγους σαφήνειας της ρύθμισης θα μπορούσε, ενδεχομένως, η διάταξη να συμπληρωθεί ως εξής «[σ]τις διατάξεις του παρόντος Μέρους υπάγονται τα στελέχη των ΕΔ, όπως ορίζονται στο άρθρο 3».

12. Επί του άρθρου 73

Στην περ. β' η αναφορά στο «ν.δ. 445/1974 (Α' 60)» πρέπει να διορθωθεί ως εξής: «ν.δ. 445/1974 (Α' 160)».

13. Επί του άρθρου 75

Σύμφωνα με την παρ. 2 του εν λόγω άρθρου η μισθολογική «εξέλιξη των στελεχών σύμφωνα με την παρ. 1 γίνεται με πράξη του αρμόδιου για τον διορισμό ή την κατάταξη οργάνου, η οποία δεν δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

Σημειώνεται, συναφώς, ότι, ανεξαρτήτως της μη δημοσίευσης της πράξης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, σύμφωνα με το άρθρο 19 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999), «1. Η ατομική διοικητική πράξη κοινοποιείται στο πρόσωπο το οποίο αφορά. 2. Με την επιφύλαξη των τυχόν οριζομένων σε ειδικές διατάξεις, η κοινοποίηση γίνεται με κάθε πρόσφορο τρόπο».

14. Επί του άρθρου 79

α. Στην περ. γ' της παρ. 1 ορίζεται το επίδομα θέσης ευθύνης κατά μισθολογική βαθμίδα και κατηγορία, και διευκρινίζεται ότι «[π]ροϋπόθεση για τη χορήγηση του επιδόματος είναι η πραγματική άσκηση των καθηκόντων όλων των ανωτέρω». Για λόγους ασφάλειας δικαίου και πληρότητας της ρύθμισης, θα μπορούσαν να προσδιορισθούν οι ακριβείς περιστάσεις υπό τις οποίες διακόπτεται η καταβολή του εν λόγω επιδόματος.

β. Στην περ. ζ' της παρ. 1 γίνεται μνεία στην απόφαση «της παρ. 6 του άρθρου 65 του ν. 4427/2016». Η αναφορά χρήζει αναδιατύπωσης, δοθέντος ό-τι, κατόπιν της αντικατάστασης του άρθρου 65 του ν. 4427/2016 με την παρ. 1 άρθρου 26 του ν. 5240/2025, η παρ. 6 δεν ρυθμίζει την έκδοση κοινής Υπουργικής απόφασης.

γ. Σύμφωνα με την περ. η' της παρ. 1, πέραν του βασικού μισθού, τα «επιδόματα κινδύνου, όπως πτητικό, πτώσεως αλεξιπτωτιστών, καταδυτικό, υποβρύχιων καταστροφών, θυτών, εξουδετέρωσης ναρκών, εκκαθάρισης ναρκοπεδίων ξηράς, ειδική αποζημίωση πυροτεχνουργών, που παρέχονται στα στελέχη των ΕΔ, εξακολουθούν να καταβάλλονται, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις».

Συναφώς, παρατηρείται ότι η περ. η' της παρ. 1 φαίνεται, λόγω της χρήσης του επιρρήματος «όπως», να ορίζει ενδεικτικά, και όχι αποκλειστικά, τα επιδόματα αναπηρίας και κινδύνου. Για λόγους ασφάλειας δικαίου και ορθής εφαρμογής της ρύθμισης θα ήταν, ενδεχομένως, χρήσιμο να προσδιορισθούν επακριβώς τα εν λόγω επιδόματα.

15. Επί του άρθρου 90

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 90, «[μ]έχρι την έκδοση των κοινών αποφάσεων του άρθρου 88 τα σχετικά επιδόματα, οι αποζημιώσεις και παρο-

χές εξακολουθούν να καταβάλλονται με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και στο ίδιο ύψος που έχουν καθοριστεί, σύμφωνα με τις ισχύουσες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος Μέρους κανονιστικές πράξεις». Εν προκειμένω, η φράση «των κοινών αποφάσεων» θα μπορούσε να συμπληρωθεί ως εξής: «των κοινών Υπουργικών αποφάσεων», και να αναφερθούν ρητώς οι ισχύουσες κανονιστικές πράξεις.

16. Επί του άρθρου 91

Το άρθρο 91 φέρει τον τίτλο «Καταργούμενες διατάξεις Μέρους ΣΤ´» και ορίζει ότι «[α]πό την έναρξη ισχύος του παρόντος μέρους παύουν να εφαρμόζονται κατά το μέρος που αφορά στα στελέχη των ΕΔ: α) τα άρθρα 124, 125, 126, 127, 150, 151, 152, οι περ. β), στ) και ζ) της παρ. 10 του άρθρου 153, το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 156 και το άρθρο 157 του ν. 4472/2017 (Α´ 74) και β) κάθε άλλη αντίθετη προς αυτό γενική ή ειδική διάταξη».

Επισημαίνεται ότι το άρθρο 91 δεν καταργεί, από την έναρξη ισχύος του νόμου, τις ανωτέρω διατάξεις, αλλά, ορίζει ότι παύουν να εφαρμόζονται. Ως εκ τούτου, δεν προσήκει ο τίτλος «Καταργούμενες διατάξεις», και θα μπορούσε, ενδεχομένως, η ρύθμιση του άρθρου να ενταχθεί στις τελικές διατάξεις του Μέρους ΣΤ´ του νομοσχεδίου (άρθρο 89).

Περαιτέρω, μεταξύ των διατάξεων που παύουν να εφαρμόζονται αναφέρονται τα άρθρα 125 και 127 του ν. 4472/2017. Δοθέντος ότι στο άρθρο 85 παρ. 2 του νομοσχεδίου ορίζεται ότι «[γ]ια τον υπολογισμό της προσωπικής διαφοράς της παρ. 1, λαμβάνονται υπόψη: α) ο βασικός μισθός του άρθρου 125 του ν. 4472/2017 (Α´ 74), τα επιδόματα των παρ. Β´ και Γ´ του άρθρου 127 του ν. 4472/2017 και η προσωπική διαφορά του άρθρου 155 του ν. 4472/2017, όπως είχαν διαμορφωθεί την 30ή.9.2025», θα μπορούσε η αναφορά στα άρθρα 125 και 127 να συμπληρωθεί ως εξής: «με την επιφύλαξη των οριζομένων στο άρθρο 85 παρ. 2».

17. Επί του άρθρου 94

Στο πρώτο εδάφιο του προτεινόμενου άρθρου 94 έχει τεθεί αρίθμηση παραγράφου (1), ενώ δεν υφίσταται επόμενη παράγραφος. Θα μπορούσε να παραλειφθεί η αρίθμηση.

18. Επί του άρθρου 97 παρ. 5

Στην παρ. 5 του άρθρου 97 ορίζεται ότι «[μ]ε την επιφύλαξη ειδικότερων διατάξεων, οι αξιωματικοί και οι μόνιμοι υπαξιωματικοί τίθενται σε αποστρατεία με πράξη του οργάνου που είναι αρμόδιο για την ονομασία τους, σύμφωνα με το άρθρο 96». Η φράση «αρμόδιο για την ονομασία τους» θα μπο-

ρούσε, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, να αντικατασταθεί από τη φράση «αρμόδιο για την απονομή της ιδιότητάς τους».

19. Επί του άρθρου 110

Με τη διάταξη του άρθρου 110 ορίζεται ότι «[μ]ε απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, η οποία εκδίδεται με πρόταση του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, καθορίζονται τα επιμέρους διαδικαστικά θέματα, ζητήματα προσφυγών κατά των γνωματεύσεων των υγειονομικών επιτροπών και κάθε άλλο θέμα για την εφαρμογή του άρθρου 103».

Δεδομένου ότι η εξουσιοδοτική διάταξη έχει αντικείμενο κανονιστικού περιεχομένου, σχετικά, μεταξύ άλλων, με τον καθορισμό ζητημάτων προσφυγών κατά των γνωματεύσεων των υγειονομικών επιτροπών, που θέτουν σε ειδική κατάσταση μόνιμους εν ενεργεία αξιωματικούς και μόνιμους υπαξιωματικούς, προβληματισμός γεννάται αν ο καθορισμός των ζητημάτων των προσφυγών που άπτονται των θεμελιωδών δικαιωμάτων τόσο της δικαστικής προστασίας όσο και του δικαιώματος στην εργασία, των ανωτέρω, δύναται να ρυθμίζεται με υπουργική απόφαση αντί προεδρικού διατάγματος.

20. Επί του άρθρου 173

Στην παράγραφο 1 ορίζεται ότι «[δ]ιόρθωση του έτους γέννησης των Ελλήνων αρρένων στα δημοτολόγια δεν επιτρέπεται από την 1η Ιανουαρίου του έτους που διανύουν το δέκατο όγδοο (18ο) έτος της ηλικίας τους, έως την εκπλήρωση της κύριας στρατιωτικής τους υποχρέωσης ή τη νόμιμη απαλλαγή τους από αυτή».

Σκοπός της ρύθμισης εικάζεται ότι είναι η αποτροπή καταστρατήγησης της σχετικής δυνατότητας προς αποφυγή ή καθυστέρηση της στράτευσης. Παρά ταύτα, πλην των ανωτέρω, υπάρχουν περιπτώσεις όπου υπάρχει, πράγματι, ανάγκη διόρθωσης του έτους γέννησης, λόγω λάθους κατά την καταχώριση, ως προς τις οποίες θεσπίζεται απαγόρευση που μπορεί να εκτείνεται για πολλά έτη έως την εκπλήρωση της κύριας στρατιωτικής τους υποχρέωσης ή τη νόμιμη απαλλαγή από αυτήν.

21. Επί του άρθρου 187

Με την προτεινόμενη διάταξη ρυθμίζονται οι περιπτώσεις αναβολής κατάταξης σπουδαστών δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Παρατηρείται ότι, εν σχέσει με τα άρθρα 19 και 19Α του ν. 3421/2005 τα οποία καταργούνται και αντικαθίστανται με το παρόν, αφενός, μειώνονται τα ηλικιακά όρια μέχρι τα οποία διαρκεί η χορηγούμενη αναβολή, αφετέρου, καταργείται η σχετική δυνατότητα ως προς τους κατόχους διδακτορικού διπλώμα-

τος που διαπρέπουν σε επιστημονικές εργασίες ή έρευνες (άρθρο 19Α του ν. 3421/2005).

Επισημαίνεται, καταρχήν, ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, «δια του άρθρου 4 παρ. 6 Σ επιβάλλεται ευθέως εις όλους τους Έλληνες, οι οποίοι δύνανται να φέρουν όπλα, η υποχρέωση να συμβάλλουν στην άμυνα της Χώρας με την αυτοπρόσωπη υπηρεσία τους στο στράτευμα, κατά τους ορισμούς του νόμου. Λόγω δε της αδιασπίκτου διατυπώσεως της διατάξεως αυτής και του επιδιωκόμενου με αυτήν σκοπού, παρεκκλίσεις από την θεσπιζόμενη με την διάταξη αυτή καθολικότητα της προς στράτευση υποχρεώσεως των ικανών να φέρουν όπλα επιτρέπονται, εν όψει και της αρχής της ισότητας των Ελλήνων ενώπιον του νόμου, μόνον για σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος που καθορίζονται από τον νόμο επί τη βάσει γενικών και αντικειμενικών κριτηρίων, εφ' όσον δεν διατάσσεται η εύρυθμη λειτουργία του στρατεύματος (ΣτΕ 3340/2008). Ειδικότερα, επί αναβολών, ο νομοθέτης έχει ευρεία ευχέρεια να ορίσει, βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, τους δικαιουμένους αναβολής κατατάξεως και τους όρους και τις προϋποθέσεις χορηγήσεως της αναβολής (ΣτΕ 797/2001)» (ΣτΕ 3823/2009. Βλ. και ΣτΕ 935/2013).

Περαιτέρω, ως προς τα ηλικιακά όρια του ν. 3421/2005 έχει κριθεί ότι «α-βασίμως προβάλλεται ότι η επίμαχη ρύθμιση αντίκειται στο άρθρο 16 του Συντάγματος, δεδομένου ότι ο προβλεπόμενος για την ολοκλήρωση των κυρίων και μεταπτυχιακών σπουδών χρόνος είναι εύλογος (πρβλ. ΣτΕ 2028/2006)» (ΣτΕ 2839/2012).

22. Επί του άρθρου 202

Στην παράγραφο 1 ορίζονται περιπτώσεις υποχρέων μειωμένης κύριας στρατιωτικής υποχρέωσης εξαμήνης (περ. α΄) και εννεάμηνης (περ. β΄) διάρκειας. Μεταξύ άλλων, περιλαμβάνονται περιπτώσεις τέκνων «άγαμης μητέρας», τα οποία, σύμφωνα με τον ορισμό της περίπτωσης κε΄ του άρθρου 171, «είναι όσα αποκτήθηκαν από μητέρα που δεν έχει συνάψει γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης, ή αποκτήθηκαν εκτός γάμου ή συμφώνου συμβίωσης από διαζευγμένη μητέρα η οποία δεν σύναψε γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης μεταγενέστερο από την απόκτηση του τέκνου και σε κάθε περίπτωση αυτά δεν έχουν αναγνωρισθεί ή υιοθετηθεί».

Εφόσον κοινός δικαιολογητικός λόγος της θέσπισης των ανωτέρω περιπτώσεων μειωμένης θητείας είναι η προστασία των γονέων του στρατευσίμου, ώστε να είναι όσο το δυνατόν επί μικρότερο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτοί θα στερηθούν των φροντίδων του τέκνου τους, θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να περιληφθούν και άλλες περιπτώσεις, ομοίως χρήζου-

σες προστασίας, όπως η περίπτωση, κατά την οποία η, κατά τα ανωτέρω, άγαμη ή διαζευγμένη μητέρα τέλεσε ενδιαμέσως γάμο, ο οποίος όμως λύθηκε πριν από την πρόσκληση για κατάταξη του στρατευσίμου (πρβλ. ΣτΕ 2814/2011 και ΣτΕ 2841/1996).

23. Επί του άρθρου 220

Στην παράγραφο 5 οι λέξεις «[ο]ι άδειες της περ. β) του πρώτου εδαφίου» πρέπει να αντικατασταθούν από τις λέξεις «[ο]ι άδειες της περ. β) της παραγράφου 4».

24. Επί του άρθρου 225

Στην παράγραφο 1 προβλέπεται ότι μπορούν να αναγνωρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης «[ό]σοι για λόγους συνείδησης αρνούνται να εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις, επικαλούμενοι τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές τους πεποιθήσεις». Οι λόγοι συνείδησης «πρέπει να απορρέουν από μία γενική αντίληψη για τη ζωή, βασισμένη σε συνειδητές θρησκευτικές, φιλοσοφικές ή ηθικές πεποιθήσεις, που εφαρμόζονται από το άτομο απαράβατα και εκδηλώνονται με τήρηση ανάλογης συμπεριφοράς» (παρ. 2). Η συνδρομή των ανωτέρω προϋποθέσεων εξετάζεται από ειδική πενταμελής επιτροπή βάσει των δικαιολογητικών που υποβάλουν οι ενδιαφερόμενοι ή και αυτοπροσώπως (άρθρο 228).

Περαιτέρω, κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 225, αποκλείονται του δικαίωματος («δεν αναγνωρίζονται»): «α) Όσοι έχουν υπηρετήσει ενόπλιως, ανεξαρτήτως χρονικού διαστήματος στις ελληνικές ή ξένες ΕΔ ή στα Σώματα Ασφαλείας ή στο Λιμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή, μετά τον ενστερνισμό των πεποιθήσεων που εμποδίζουν την εκπλήρωση ένοπλης στρατιωτικής υποχρέωσης για λόγους συνείδησης, β) Όσοι έχουν λάβει ή έχουν ζητήσει να τους χορηγηθεί άδεια οπλοφορίας, καθώς και όσοι συμμετέχουν σε μεμονωμένες ή συλλογικές δραστηριότητες σκοπευτικών αγώνων, κυνηγίου ή παρόμοιων εκδηλώσεων, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με τη χρήση όπλων, και γ) Όσοι έχουν καταδικαστεί ή εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για έγκλημα που έχει σχέση με χρήση όπλων, πυρομαχικών ή παράνομης βίας».

Η αδιάστικτη διατύπωση της παραγράφου 3 δεν λαμβάνει υπόψη το θεμελιώδες δικαίωμα του προσώπου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του, μεταβάλλοντας, ενδεχομένως, κατά τη διάρκεια της ζωής του, τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές πεποιθήσεις του, και προσαρμόζοντας θεμιτώς τη συμπεριφορά του στις μεταβαλλόμενες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες. Άλλωστε, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. «[κ]άθε πρόσωπο έχει

δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων, καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, μεμονωμένα ή συλλογικά, δημόσια ή κατ' ιδίαν, μέσω της λατρείας, της διδασκαλίας και της άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών».

Εξ άλλου, σύμφωνα με την υπ' αρ. 170/2010 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, «η θέσπιση κριτηρίων από τον κοινό νομοθέτη για τη διαπίστωση της ειλικρινείας και σοβαρότητας των λόγων αντιρρήσεως συνειδήσεως, των οποίων γίνεται επίκληση, προκειμένου να χορηγηθεί απαλλαγή από την υποχρέωση εκπληρώσεως ένοπλης θητείας, είναι σύμφωνη με τις προμνησθείσες διατάξεις του Συντάγματος και των διεθνών συμβάσεων, τα κριτήρια όμως αυτά πρέπει, σύμφωνα με τα ανωτέρω, να είναι συνταγματικώς θεμιτά, ήτοι να μη παραβιάζουν συνταγματικώς προστατευόμενα ατομικά δικαιώματα. Επομένως, η διάταξη (...), ερμηνευόμενη, σύμφωνα με τα άρθρα 13 παρ. 1 του Συντάγματος, 9 και 14 της Ε.Σ.Δ.Α και 18 παρ.1 και 26 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, έχει την έννοια ότι η ένοπλη υπηρεσία στις ελληνικές ή αλλοδαπές Ένοπλες Δυνάμεις αποτελεί κώλυμα υπαγωγής στις διατάξεις του ν. 2510/1997, μόνον αν ο αιτούμενος την υπαγωγή του στις διατάξεις αυτές είχε ήδη εστερνισθεί τις ίδιες πεποιθήσεις που τον εμποδίζουν στην εκπλήρωση ένοπλης θητείας για λόγους συνειδήσεως».

Υπό το φως των ανωτέρω, θα μπορούσαν οι περιπτώσεις α' έως γ' της παραγράφου 3 του άρθρου 225 του νομοσχεδίου να αποτελούν κριτήρια τα οποία δεν αποκλείουν, άνευ άλλου τινός, από την αναγνώριση του αιτούντος ως αντιρρησία συνείδησης, αλλά συνεκτιμώνται με τις ατομικές συνθήκες κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης προς συναγωγή κρίσης ως προς την ειλικρίνεια των δηλούμενων, εκάστοτε, πεποιθήσεων. Σε κάθε περίπτωση, ο αποκλεισμός προϋποθέτει ότι ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς του αντιρρησία συνείδησης είχε, ήδη, προ της συνδρομής των καταστάσεων που περιγράφονται στις ανωτέρω περιπτώσεις, εστερνισθεί τις ίδιες πεποιθήσεις που τον εμποδίζουν στην εκπλήρωση ένοπλης θητείας για λόγους συνειδήσεως.

25. Επί του άρθρου 226

Στην παράγραφο 1 ορίζεται η διάρκεια της εναλλακτικής υπηρεσίας όσων αναγνωρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης. Στην παράγραφο 2 προβλέπεται ότι «[η] διάρκεια της εναλλακτικής υπηρεσίας δύναται να επανακαθορίζεται, αλλά δεν μπορεί: α) να είναι μικρότερη από τη διάρκεια της κύριας στρατιωτικής υποχρέωσης, ούτε β) να υπερβαίνει το διπλάσιο της κύριας

στρατιωτικής υποχρέωσης».

Επισημαίνεται ότι η χρονική διάρκεια της εναλλακτικής θητείας ελέγχεται δικαστικά από πλευράς προφανούς δυσαναλογίας (ΣτΕ 260/2004), υπό την έννοια ότι δεν μπορεί η διάρκεια της θητείας να λειτουργεί οιονεί τιμωρητικά ως προς τις ιδεολογικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις των πολιτών.

26. Επί του άρθρου 238

Σύμφωνα με τις παραγράφους 3 και 4, τα πιστοποιητικά στρατολογικής κατάστασης εκδίδονται, μεταξύ άλλων, για «όσους έχουν εκπληρώσει την κύρια στρατιωτική τους υποχρέωση ή την εναλλακτική τους υπηρεσία, ως αντιρρησίες συνείδησης» (παρ. 3 α'). «Σκοπός της έκδοσης είναι η πιστοποίηση της εκπλήρωσης των στρατιωτικών υποχρεώσεων ή της εναλλακτικής υπηρεσίας και της διάρκειας αυτών. Για τον σκοπό αυτό στο πιστοποιητικό αναγράφονται κατ' ελάχιστον οι μεταβολές κατάταξης ή παρουσίας, επανακατάταξης ή επαναπαρουσίας, προσωρινής και οριστικής απόλυσης, ορκωμοσίας αξιωματικών και απονομής βαθμών, αναγνώρισης χρόνου υπηρεσίας, εισόδου στην εφεδρεία και ο χρόνος που δεν λογίζεται ως χρόνος πραγματικής στρατιωτικής υπηρεσίας» (παρ. 4).

Επισημαίνεται ότι η Αρχή Προστασίας Δεδομένων έχει κρίνει, με την υπ' αρ. 2/2022 απόφασή της, ότι «[τ]α πιστοποιητικά στρατολογικής κατάστασης που εκδίδονται από τα στρατολογικά γραφεία με βάση τα στοιχεία που είναι καταχωρισμένα στη στρατολογική μερίδα πρέπει να περιλαμβάνουν μόνον όσες πληροφορίες είναι απαραίτητες για τον σκοπό για τον οποίο χορηγούνται. Η αναγραφή οποιουδήποτε άλλου στοιχείου που δεν ανταποκρίνεται στον σκοπό αυτό είναι περιττή και αντίκειται στις αρχές της αναλογικότητας, της προσφορότητας και της ελαχιστοποίησης της επεξεργασίας που θέτουν οι προαναφερόμενες διατάξεις του ΓΚΠΔ. Συγκεκριμένα, βασικός σκοπός του πιστοποιητικού στρατολογικής κατάστασης γενικού περιεχομένου, πιστοποιητικού τύπου Α', αποτελεί η πιστοποίηση ότι κάποιος δεν υπέχει πλέον στρατιωτικές υποχρεώσεις. Η αναγραφή, επομένως, στο πιστοποιητικό οποιουδήποτε άλλου δεδομένου αντίκειται στις ανωτέρω αρχές και, συνεπώς, είναι παράνομη. Οίκοθεν νοείται ότι στο χορηγούμενο πιστοποιητικό νομίμως περιλαμβάνονται περισσότερα στοιχεία ή και όλες οι στρατολογικές μεταβολές εφόσον απαιτούνται κατά τον νόμο για τον σκοπό, για τον οποίο χορηγείται το πιστοποιητικό».

Υπό το φως των ανωτέρω, το κατ' ελάχιστον περιεχόμενο του πιστοποιητικού στρατολογικής κατάστασης, όπως ορίζεται στην παράγραφο 4, θα μπορούσε να τελεί σε συνάρτηση προς τον σκοπό για τον οποίο χορηγείται κάθε φορά.

27. Επί των άρθρων 248 έως 256

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις προβλέπεται η παροχή επαγγελματικής κατάρτισης, ειδικευσης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων των οπλιτών θητεί-
ας από «τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης [εφεξής Κ.Δ.Β.Μ.] των ΕΔ, τα οποία α-
ποτελούν πιστοποιημένη εκπαιδευτική δομή παροχής πιστοποιημένων επι-
μορφωτικών προγραμμάτων μη τυπικής εκπαίδευσης» (άρθρο 248). Οι εκ-
παιδευτές των Κ.Δ.Β.Μ. είναι μόνιμοι αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων
και διαθέτουν τα προσόντα που ορίζονται στα άρθρα 53 και 54 του ν.
4763/2020 (άρθρο 250). Τα Κ.Δ.Β.Μ. των Ε.Δ. εκδίδουν βεβαιώσεις παρακο-
λούθησης (άρθρο 253), μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμφωνίες
με ΑΣΕΙ, ΑΣΜΥ, ΑΕΙ και άλλους φορείς επιμόρφωσης (άρθρο 251), και χρη-
ματοδοτούνται εκτός από τον κρατικό προϋπολογισμό, και από ευρωπαϊκά
προγράμματα, συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ή δωρεές (άρθρο 255).
Τέλος, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 266 του νομοσχεδίου, με
απόφαση του Αρχηγού του οικείου Γενικού Επιτελείου «καθορίζονται ο χρό-
νος, ο τόπος, η διάρκεια, η μέθοδος διεξαγωγής της επιμόρφωσης καθώς
και κάθε άλλο σχετικό θέμα, που άπτεται της λειτουργίας των ΚΔΒΜ των
ΕΔ».

Πλην των προσόντων των εκπαιδευτών, για τα οποία γίνεται παραπομπή
στον ν. 4763/2020, από τις ανωτέρω διατάξεις δεν καθίσταται σαφές, αν τα
Κέντρα Διά Βίου Μάθησης των Ενόπλων Δυνάμεων εντάσσονται, εν συνό-
λω, στο ρυθμιστικό πλαίσιο του Κεφαλαίου Θ΄ του Μέρους Α΄ του ν.
4763/2020, όπως, επί παραδείγματι, ως προς τις διαδικασίες ίδρυσης, αδειο-
δότησης και πιστοποίησης, το ελάχιστο περιεχόμενο των πιστοποιημένων
προγραμμάτων, την εποπτεία, τον έλεγχο και τις λοιπές υποχρεώσεις του
νόμου, κ.λπ.

28. Επί του άρθρου 272

α. Στην παρ. 1 περ. γ΄ η αναφορά στην εκπλήρωση «κύριας στρατιωτικής
υπηρεσίας», πρέπει να συμπληρωθεί με μνεία του επιθέτου «εθελοντικής»
ως εξής: «κύριας εθελοντικής στρατιωτικής υπηρεσίας», δοθέντος ότι η
στράτευση των γυναικών είναι εθελοντική. Ομοίως, και στην παρ. 2 η ανα-
φορά σε «εκπλήρωση της κύριας (...) υπηρεσίας», πρέπει να συμπληρωθεί
με αναφορά σε «εκπλήρωση της εθελοντικής κύριας (...) υπηρεσίας».

β. Στην παρ. 1 περ. ε΄ ορίζεται ότι εφαρμόζονται «[ο]ι παρ. 1 έως 3, η παρ.
6 ως προς τη διαδικασία της εσφαλμένης απόλυσης και η περ. α) της παρ. 7
του άρθρου 215 περί της οριστικής απόλυσης από τις ΕΔ». Συναφώς επιση-
μαίνεται ότι η παρ. 6 του άρθρου 215 ορίζει ότι «[ό]σοι απολύονται εσφαλ-
μένα πριν από τη συμπλήρωση των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων, θεω-

ρούνται ότι τις έχουν εκπληρώσει εφόσον το υπόλοιπο των υποχρεώσεών τους δεν υπερβαίνει τις είκοσι (20) ημέρες. Αρμόδιοι για την τακτοποίησή τους είναι οι διευθυντές των στρατολογικών υπηρεσιών. Αν το υπόλοιπο των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων υπερβαίνει τις είκοσι (20) ημέρες, οι απολυθέντες υποχρεούνται σε επανακατάταξη στη μονάδα, από την οποία απολύθηκαν εσφαλμένα, για τη συμπλήρωση των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων, εντός δέκα (10) ημερών από τη σχετική πρόσκλησή τους. Οι μη κατατασσόμενοι κηρύσσονται ανυπότακτοι». Ειδικά ως προς την εσφαλμένη πρόωρη απόλυση των Ελληνίδων που εκπληρώνουν εθελοντική κύρια στρατιωτική θητεία, το άρθρο 275 παρ. 3 ορίζει διαφορετικό χρονικό πλαίσιο, ως εξής: «[σ]ε περίπτωση εσφαλμένης πρόωρης απόλυσής τους, εάν το υπόλοιπο των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων υπερβαίνει τις τριάντα (30) ημέρες, οι απολυθείσες καλούνται σε επανακατάταξη, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 215 και σε περίπτωση μη επανακατάταξής τους δεν εγγράφονται στην εφεδρεία».

Τούτων δοθέντων, η αναφορά στο άρθρο 272 στην «παρ. 6 [του άρθρου 215] ως προς τη διαδικασία της εσφαλμένης απόλυσης» θα μπορούσε να συμπληρωθεί ως εξής: «παρ. 6 ως προς τη διαδικασία της εσφαλμένης απόλυσης, με την επιφύλαξη των ειδικότερα οριζόμενων στο άρθρο 275 παρ. 3».

29. Επί του άρθρου 282

Στην παράγραφο 4 οι λέξεις «του άρθρου 206» πρέπει να αντικατασταθούν από τις λέξεις «του άρθρου 205».

30. Επί του άρθρου 298

Με το άρθρο 298 προστίθεται στην παρ. 1 του άρθρου 17 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας περ. δ´, σύμφωνα με την οποία μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας «[ό]ποιος τελεί το αδίκημα του άρθρου 146 του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2019, Α´ 95), περί παραβίασης μυστικών της Πολιτείας, ή του άρθρου 144 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα (ν. 2287/1995, Α´ 20), περί μετάδοσης στρατιωτικών μυστικών, εφόσον έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για τα αδικήματα αυτά».

Το άρθρο 4 παρ. 3 του Συντάγματος ρυθμίζει το ζήτημα της κτήσης και της απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας ως εξής: «Ελληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέ-

ροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος».

Η ιθαγένεια αποτελεί νομικό δεσμό ανάμεσα στο άτομο και το κράτος, με το οποίο το άτομο ως υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων γίνεται μέλος του λαού (πρβλ. Κ. Μαυριά Συνταγματικό Δίκαιο, 2021, Ευ. Βενιζέλο, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, 2021, σελ. 294, σελ. 63, Α. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, 2025, σελ. 25-26). Ως εκ τούτου, ο νομικός δεσμός της ιθαγένειας «συνιστά ζήτημα εξόχως σημαντικό για την πολιτεία και το δημόσιο συμφέρον» (ΣτΕ Ολ. 1831/2021 σκέψη 16, πρβλ. και τις τις ΣτΕ 2695/2012, 3270/2008, ΣτΕ Ολ. 602/2003, ΣτΕ 1233/2002, 1237/2002). Για τον λόγο αυτό, ο συνταγματικός νομοθέτης επιτρέπει την αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας με πράξη της πολιτείας σε δύο περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο ανωτέρω δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του Συντάγματος.

Εξ άλλου, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), ο καθορισμός των προϋποθέσεων κτήσεως και απώλειας της ιθαγένειας εμπίπτει, σύμφωνα και με το διεθνές δίκαιο, στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους. Ωστόσο, τα κράτη μέλη οφείλουν, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους στον τομέα της ιθαγένειας, να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης (ΔΕΕ, C 135/08, Rottmann, 2.3.2010, σκέψεις 42 και 45, C-221/17, M.G. Tjebbes κ.λπ. κατά Minister van Buitenlandse Zaken, 12.3.2019, σκέψεις 30-32). Στο ίδιο πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) κρίνει ότι η ιθαγένεια αποτελεί στοιχείο της ταυτότητας ενός ατόμου (βλ., Mennesson κατά Γαλλίας, αρ. 65192/11, 26.6.2014, σκέψη 97, Ghoumid και άλλοι κατά Γαλλίας, αρ. 52273/16 κ.ά., 25.9.2020, σκέψη 43) και ότι η αυθαίρετη στέρησή της μπορεί, υπό ορισμένες συνθήκες, να εγείρει ζήτημα βάσει του άρθρου 8 της Σύμβασης λόγω των επιπτώσεών της στην ιδιωτική ζωή του ατόμου (Ramadan κατά Μάλτας, αρ. 76136/12, 21.6.2016, σκέψη 85, πρβλ. και Alreyeva και Dzhalagoniya κατά Ρωσίας, αρ. 7549/09 και 33330/11, 12.6.2018 σκέψη 108 και Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν (αρ. 2), αρ. 1/16, 13.7.2023, σκέψη 50).

Δοθέντος ότι η έκπτωση από την ελληνική ιθαγένεια έχει σοβαρότατες συνέπειες για τον πολίτη, ο οποίος παύει να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων, οι περιπτώσεις αφαίρεσης ορίζονται περιοριστικά (βλ., συναφώς, Π. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, 2012, σελ. 1144, Σ. Κοφίνη, Ερμηνεία του άρθρου 4 του Συντάγματος, σε: Ευ. Βενιζέλο, Το Ελληνικό Σύνταγμα, τόμ. 1, 2025, σελ. 306, Π. Παπαδάκη, Η Συνταγματική και Διεθνής Προστασία της Ιθαγένειας, 2020, σελ. 119-120, Α. Ράικο, Γενική πολιτειολο-

γία και συνταγματικό δίκαιο, ΙΙΙ Θεμελιώδη δικαιώματα, 2018, σελ. 430, Σίμου Μ.Α., Η απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας σε: Δίκαιο Ιθαγένειας, 2019, σελ. 219, Κ. Χρυσόγονο, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2023, σελ. 251).

Συναφώς, ως προς τη διατήρηση της ιθαγένειας, το ΣτΕ έχει κρίνει ότι «[τ]ο status της ιθαγένειας είναι αμετάκλητο, αφού η σχετική συνταγματική ρύθμιση (άρθρο 4 παρ.3) απαγορεύει την αφαίρεση της ιθαγένειας πλην δύο περιοριστικά καθοριζόμενων περιπτώσεων (εκούσια απόκτηση άλλης ιθαγένειας, ανάληψη σε ξένη χώρα υπηρεσίας αντίθετης προς τα εθνικά συμφέροντα)», (ΣτΕ Ολ. 460/2013 σκ. 6). Εξ άλλου, σύμφωνα με τη ΣτΕ 328/2022 «εις εκτέλεσιν των (...) ορισμών του Συντάγματος ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας [ν. 3284/2004 (Α' 217)] στις περιπτώσεις (α) και (β) της παραγράφου 1 του άρθρου 17 αυτού όρισε τα εξής: "1. Μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας: α. Όποιος ανέλαβε δημόσια υπηρεσία σε αλλοδαπό κράτος και, μετά από πρόσκληση του Υπουργού Εσωτερικών, ... προς αυτόν να απόσχει εντός οριζόμενης προθεσμίας από την υπηρεσία αυτή, ως αντίθετη προς τα συμφέροντα της χώρας, εμμένει σε αυτή, και β. Όποιος κατά τη διαμονή του στην αλλοδαπή ενήργησε προς όφελος αλλοδαπού κράτους πράξεις ασυμβίβαστες προς την ιδιότητα του Έλληνα και αντίθετες προς τα συμφέροντα της Ελλάδας". Μεταγενεστέρως, ο νομοθέτης ρύθμισε ειδικώς, με ρητές διατάξεις και το ζήτημα της αφαιρέσεως της ιθαγένειας η οποία εκκτήθη δυνάμει του άρ. 105 παρ. 1 του Συντάγματος. Με το άρθρο 40 παρ. 4 ν. 3731/2008 (Α' 263) προσετέθη περίπτωση (γ) στην ως άνω παράγραφο 1 του άρθρου 17 του Κώδικα, και προεβλέφθη ότι κηρύσσεται ωςάυτως έκπτωτος από την ελληνική ιθαγένεια: "γ. Αλλοδαπός, ο οποίος απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια, λόγω της ιδιότητας του ως δοκίμου ή μοναχού στο Άγιο Όρος, εφόσον εγκατέλειψε, αποδεδειγμένα, τη μονή της εγκαταβίωσής του, καθώς και την Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους"», ρύθμιση η οποία σύμφωνα με το ΣτΕ «βρίσκεται υπό την στέγη του άρ. 105 παρ. 1 του Συντάγματος» (ΣτΕ 328/2022, σκέψεις 9 και 10).

Ως προς την προτεινόμενη διάταξη, καταρχάς, επισημαίνεται ότι η αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας λόγω έκπτωσης δεν αποτελεί ποινή ούτε κύρωση, αλλά διοικητικό μέτρο (ΣτΕ 1231/1959, 1800/62 καθώς και Σ.Ι. 676/56, βλ. συναφώς, Μ. Βροντάκη, Απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας και νομολογία της Συμβουλίου της Επικρατείας, Αρμενόπουλος 1999, σελ. 1385, Σ. Γραμμένο, Το Δίκαιο της ελληνικής ιθαγένειας, 2000, σελ. 157).

Περαιτέρω, στα στοιχεία της υπόστασης των άρθρων 146 του Ποινικού Κώδικα, περί παραβίασης μυστικών της Πολιτείας και 144 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα, περί μετάδοσης κρατικών μυστικών, αντιστοίχως, δεν πε-

ριλαμβάνεται η ανάληψη σε ξένη χώρα υπηρεσίας αντίθετης προς τα εθνικά συμφέροντα. Επομένως, σε κανονιστικό επίπεδο, δεν συνδέεται η ανάληψη σε ξένη χώρα υπηρεσίας αντίθετης προς τα εθνικά συμφέροντα με τις μορφές συμπεριφοράς που περιγράφονται στα άρθρα 146 του Ποινικού Κώδικα και 144 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα. Στην προτεινόμενη διάταξη η αμετάκλητη καταδίκη για τις ανωτέρω αξιόποινες πράξεις παραβίασης μυστικών της Πολιτείας και μετάδοσης στρατιωτικών μυστικών προβλέπεται ως αυτοτελής λόγος έκπτωσης από την ελληνική ιθαγένεια.

Δοθέντος ότι οι λόγοι έκπτωσης από την ελληνική ιθαγένεια ορίζονται περιοριστικά στο άρθρο 4 παρ. 3, εδάφιο δεύτερο του Συντάγματος, και ότι σε αυτούς δεν περιλαμβάνεται η αμετάκλητη καταδίκη για τις ανωτέρω αξιόποινες πράξεις, δημιουργείται προβληματισμός ως προς το αν η προτεινόμενη διάταξη συνάδει με το άρθρο 4 παρ. 3, εδάφιο δεύτερο του Συντάγματος.

31. Επί του άρθρου 300

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 300, «[χ]ρηματικά ποσά που έχουν καταβληθεί από τους στρατιωτικούς, για τη συμμετοχή τους στη διενέργεια διαγνωστικών εξετάσεων σε δημόσια νοσοκομεία από την 9η.5.2025 έως την έναρξη ισχύος του παρόντος, δύναται να αναζητηθούν κατόπιν υποβολής αιτήματος στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, συνοδευόμενου από εξοφλητική απόδειξη καταβολής συμμετοχής ποσοστού δεκαπέντε τοις εκατό (15%) και του αντίστοιχου ηλεκτρονικού παραστατικού του συστήματος της Ηλεκτρονικής Συνταγογράφησης». Εξ άλλου, με το άρθρο 289 τροποποιείται η παρ. 1 του άρθρου του άρθρου 6 του π.δ. 62/2023 ως προς τη συμμετοχή των στρατιωτικών στις δαπάνες περίθαλψης και, βάσει του άρθρου 301 του νομοσχεδίου από 9.5.2025, καταργείται η υποχρέωση συμμετοχής δεκαπέντε τοις εκατό για τη διενέργεια διαγνωστικών εξετάσεων «σε δημόσια νοσοκομεία, νοσηλευτικά ιδρύματα νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, κοινωφελούς και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα».

Για λόγους νομοτεχνικούς και εφαρμογής της ρύθμισης, θα μπορούσε, στο άρθρο 300, να γίνει ρητή παραπομπή στο άρθρο 6 παρ. 1 του π.δ. 62/2023, καθώς και στα δημόσια νοσοκομεία και νοσηλευτικά ιδρύματα νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, κοινωφελούς και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, και η διάταξη να αναδιατυπωθεί ως εξής: «Χρηματικά ποσά που έχουν καταβληθεί από τους στρατιωτικούς, δυνάμει του άρθρου 6 παρ. 1 του π.δ. 62/2023 για τη συμμετοχή τους στη διενέργεια διαγνωστικών εξετάσε-

ων σε δημόσια νοσοκομεία και νοσηλευτικά ιδρύματα νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, κοινωφελούς και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, από την 9η.5.2025».

Αθήνα, 7 Ιανουαρίου 2026

Οι εισηγητές
 Δάφνη Ακουμιανάκη
 Μαρία Ανδρονόπουλου
 Νικόλαος Παπασπύρου
 Αναπληρωτής Καθηγητής της Νομικής Σχολής
 του Πανεπιστημίου Αθηνών
 Επιστημονικοί συνεργάτες
 Νέστωρ Πολίτης
 Ειδικός επιστημονικός συνεργάτης

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
 Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
 Ξενοφών Παπαρηγόπουλος
 Ομότιμος Καθηγητής
 του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Α΄ Διεύθυνσης
 Επιστημονικών Μελετών
 Αντώνης Παντελής
 Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής
 του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
 Κώστας Μαυριάς
 Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών